

12 Presse-etikk:
Journalister skapte
korrupsjonskultur

14 Tema:
Afrikas nye
uredde gründere

40 Jubileum:
Fredskorpsets
fotoskatt

Bringer bistand
inn i valgkampen
Side 10

BISTANDSAKTUELT

NR 2 – MARS 2013 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Kjell «Elvis»
Bjørnstad
tørker svette og
underholder lokale
karékvinner.
FOTO: KEN OPPRÅNN

Med Elvis til urolige Myanmar

Med Kjell «Elvis» Bjørnstad i spissen tok 21 nordmenn seg inn i et av Myanmar's opprørsområder. De var invitert med av organisasjonen Hvite Lilje fra Kvinesdal, for å spre glede til barn på et lokalt barnehjem. Noen timer etter at nordmennene dro ble tre mennesker drept i samme landsby. **Side 20 – og leder side 2**

B-POSTABONNEMENT

**Bistand baner vei
for business**

Side 30

Aktuelt

Møt den ustoppelige restauranteieren Wairimu og andre afroprenører. Les mer på side 14

Ildsjelene

Leder

Er det en menneskerett å drive sin egen bistandsorganisasjon, «my own NGO»? Spørsmålet er relevant sett i lys av erfaringer som er gjort med prosjektbistand gjennom mer enn 50 år. Det blir ikke mindre relevant sett i lys av reportasjen fra Thailand og Myanmar som Bistandsaktuelt fronter i denne utgaven.

«ILDSJEL» OG «IDEALIST» er honnørord i et Norge som har vært preget av arbeiderbevegelsens solidaritetstanker og kristne ideer om nestekjærlighet. Det finnes også utallige eksempler på at norske enkeltindivider har gjort imponerende innsatser for fattige og nødlidende mennesker i andre land. I noen tilfeller kan man også si at enkeltmennesker har gitt sitt liv til arbeidet for en god sak.

MEDIENE TRENGER HELTER i sine historier og gir gjerne en ukritisk og rosenrød omtale av ildsjelene og idealistene. De norske tv-seriene «Den gode viljen» og «Idealistene», begge på NRK, representerer ikke noe brudd med denne tradisjonen.

BISTANDSAKTUELT APPLAUDERER også det folkelige engasjement, men vil samtidig fastslå at et for sterkt bankende hjerte i noen tilfeller kan stå i veien for en rasjonell vurdering av hva som er til beste for de det egentlig handler om. De sistnevnte blir i mediene gjerne omtalt med ulike navn; «de fattige», «ofrene», «de nødstedte».

OGSÅ VI LAR OSS imponere av et norsk ektepars varme engasjement for foreldreløse barn i Thailand og Myanmar. Vi er ikke i tvil om deres gode hensikter. Men internasjonale erfaringer med prosjektbistand, eksempelvis Time to Listen-rapporten (Bistandsaktuelt nr. 1-2013), tyder også på at bistand i noen tilfeller kan skape konflikt eller forsterke konfliktnivåer, bidra til korrupsjon eller bistandsavhengighet.

DERFOR ER DET svært viktig at ethvert prosjekt, uansett hvor god viljen er, også baserer seg på en solid lokalkunnskap. Man bør vite mye om lokale maktforhold og om hvordan bistandspenger påvirker makt lokalt. Man bør være svært nøye i valg av lokale samarbeidspartnere. Man bør ha en god, åpen og respektfull dialog med lokale målgrupper, blant annet om kriterier for hvem som skal få hjelp. Dessuten må det foretas gode analyser av hvordan prosjekter kan utgjøre en risiko eller påføre skade i prosjektområdet.

SETT I LYS av hvor mange kompetente bistandsorganisasjoner det allerede finnes i verden, kunne det også være at ildsjeler bør stille seg selv et innledende kritisk spørsmål: Hadde det ikke vært bedre å benytte en av de eksisterende framfor å starte sin egen?

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Bistands- nestor svinger pisken

– Bistandspolitikken er på ville veier. Etter min mening er det nødvendig med en kraftig omlegging av bistanden, sier Stein Hansen, en av Norges mest erfarne bistandskonsulenter. Han mener Norge bør gi bistand til færre land og innenfor langt færre sektorer. **Av Tor Aksel Bolle**

-Det at Norge og andre land gir store mengder gavebistand gjør det mulig for små eliter å berike seg gjennom korrupsjon. Det er ikke nødvendigvis bistandspengene som forsvinner i korrupsjon, men bistanden frigjør penger som egentlig burde vært nasjonale inntekter. Disse pengene ender i stedet opp i lommene til de rike, sier Stein Hansen.

Han har jobbet med utviklingspolitiske spørsmål i over 40 år, både som forsker, universitetslærer og som privat konsulent. Han har evaluert hundrevis av bistandsprosjekter i over 50 land på oppdrag fra blant annet Verdensbanken, Den asiatiske utviklingsbanken, FN og ikke-statlige organisasjoner. Hansen har også skrevet og vært medforfatter til en rekke bøker. Det er altså ingen lettvekter som nå kritiserer norsk bistand.

– Stanser viktige reformer

Bistandsnestoren mener at bistanden i mange tilfeller kan bidra til å utsette eller forhindre at helt nødvendige sosiale og økonomiske reformer blir gjennomført.

– Bistandspengene har i flere tiår erstattet nasjonale skatte- og avgiftsinntekter i statsbudsjettene i mange fattige land. Dermed har de bremsset eller hindret nødvendige omlegginger til rasjonelle skattesystemer og generering av egne inntekter til utvikling av helse og skole og nødvendig infrastruktur. Dette er omlegginger som, hvis de hadde blitt gjennomført, ville kommet de fattige til gode, sier Hansen.

For dårlig kontroll

I sin siste bok, «Bistand og korrupsjon», presenterer Hansen en rekke

Dette vil han ha mer av:

- Antikorrupsjonstiltak som kan øke offentlige inntekter og derigjennom gjøre det mulig å betale konkurransedyktige lokale lønninger i offentlig sektor, som for eksempel til politi og rettsvesen, lærere og helsesektoransatte.
- Støtte til institusjoner som riksrevisorer og domstoler
- Kamp mot skatteparadiser og hemmelighold
- Budsjettstøtte for å unngå dobbeltfinansiering av prosjekter

Dette vil han ha mindre av:

- Færre samarbeidsland
- Færre satsningsområder
- Færre prosjekter og mindre tradisjonell gavebistand

■ BUSINESS

105

norske selskaper driver forretninger i 44 afrikanske land. Det går fram av en ny database over norske selskaper i Afrika utviklet av Fellestrådet for Afrika. Se www.afrika.no.

■ FINANSIERING

Vil ha finansskatt til utvikling

En foreslått europeisk finansskatt er anslått å gi inntekter på 30–35 milliarder euro i året, omkring 250 milliarder kroner. EU-kommisjonen vil at pengene skal brukes til å finansiere EU-landenes bistandsforpliktelser. Finansskatten har støtte fra 11 EU-land.

Stein Hansen, en av Norges mest erfarne bistandskonsulenter, retter i sin siste bok hard skyts mot norsk bistand. Han mener en kraftig omlegging er nødvendig.

FOTO: ESPEN RØST

eksempler på korrupsjon innen bistanden. Men samtidig presiserer han at det er den korrupsjonen bistand stimulerer til med landenes egne penger som er den store utfordringen. Hansen mener det i praksis er umulig å unngå at norske bistandspenger forsvinner i korrupsjon, fordi kontrollen ikke er god nok. Han viser til at Telenor, som jobber i færre land og innenfor langt færre sektorer enn norsk bistand, har 35 000 ansatte.

– Norsk bistand, 28 milliarder kroner i over 100 land, forvaltes av et par tusen mennesker hvis man i tillegg til Norad og Utenriksdepartementet inkluderer de som jobber i multilaterale organisasjoner og frivillig sektor. Det er klart at muligheten til kontrollere hvordan milliardene blir brukt er begrenset, sier Hansen.

Han mener begrepet null-toleranse for korrupsjon, som nærmest er blitt et slagord innen norsk bistand, er umulig å gjennomføre slik bistanden er i dag. Ifølge Hansen ville en «null-visjon» vært mer fornuftig.

– Null-toleranse for korrupsjon er et helt meningsløst begrep. I forhold til FN ser norske myndigheter for eksem-

pel gjennom fingrene med misbruk av bistandsmidler. I forhold til misligholdssaker i enkelte samarbeidsland, for eksempel Tanzania, er norske myndigheter også veldig forsiktige.

Kritisk til forskjellsbehandling

Hansen mener at den norske null-toleransen praktiseres høyst forskjellig avhengig av hvilke aktører som er involvert.

– Det er langt mellom teori og praksis fra Utenriksdepartementets side når det gjelder nulltoleranse for økonomiske mislighold i FN og multinasjonale organisasjoner. Når det avsløres korrupsjon i for eksempel FN får det normalt ingen konsekvenser for norsk bistand gjennom det aktuelle FN-organet, poengterer Hansen.

Den erfarne konsulenten sier at næringslivet straffes langt hardere enn både multilaterale organisasjoner og ikke-statlige organisasjoner. Han peker på saken der det norske firmaet Norconsult ble dømt for korrupsjon

– Hvis korrupsjonsdommen mot Norconsult blir stående betyr det at de ikke får oppdrag fra det offentlige, noe som trolig vil halvere inntektene

Norske politikere og diplomater ønsker at Norge skal ha en sterk posisjon. De ønsker ikke å ta den politiske belastningen en konsekvent anti-korrupsjonslinje vil medføre. »

Stein Hansen, bistandsveteran

deres. Når tilsvarende korrupsjon avsløres i en av de store organisasjonene fryses videre utbetalinger på det aktuelle prosjektet og beløp kreves tilbakebetalt. Men den aktuelle organisasjonen trues ikke med slik «dødsstraff» som næringslivsaktører trues med. Så næringslivet straffes langt hardere enn både multinasjonale organisasjoner og norske ikke-statlige organisasjoner når det er fastslått korrupsjon, sier Hansen.

– Hvorfor tror du det er slik?

– Det er flere grunner til det. Norske politikere og diplomater ønsker at Norge skal ha en sterk posisjon i FN og i afrikanske land. De ønsker ikke å ta den politiske belastningen en konsekvent anti-korrupsjonslinje vil medføre. Det er også slik at frivillige organisasjoner og FN blir ansett som «de gode», mens skepsisen til næringslivets motiver er større. Da blir det politisk lettere «å ta» nettopp dem når korrupsjon avsløres, sier Hansen.

Vil ha kraftig omlegging

Hansen er positiv til det han mener er en større åpenhet og debatt rundt norsk bistand de siste årene.

Den erfarne konsulenten ønsker seg nå en omlegging av store deler av den norske bistanden, noe han mener er helt nødvendig hvis vi faktisk skal bidra til varige endringer i utviklingslandene. Dette er omlegginger som blant annet vil medføre betydelige endringer i UD og Norad.

– Jeg mener blant annet at vi bør gi til langt færre land og innenfor langt færre sektorer. Og jeg mener at korrupsjonsbekjempende bistand bør bli et viktig satsningsområde og erstatte mye av den tradisjonelle prosjekt- og gavebistanden. Vi trenger flere folk som kan drive kontroll og vi trenger flere med kompetanse på anti-korrupsjonsarbeid, sier Hansen. Selv om han er svært kritisk til hvordan mye av bistanden drives i dag betyr det ikke at Hansen er mot alle former for bistand.

– Jeg kunne ha skrevet en tykk bok om bistand som virker etter hensikten også. «Skatt for utvikling»- og «Olje for utvikling»-initiativene er gode eksempler på en type bistand vi bør se mye mer av fremover. Dette har allerede bidratt til store nasjonale inntekter i for eksempel Zambia, sier Hansen. ■

4 **Aktuelt**

■ MALI

30

millioner kroner er Norges bidrag til FNs arbeid i Mali, fordelt på 20 millioner til arbeid med menneskerettigheter og valg, og 10 millioner til sivile politienheter og menneskerettighetsobservatører.

«**Heikki Holmås er en sympatisk person, lett å like, engasjert, god til å håndtere enkeltsaker og flink med mennesker. Men han har hatt en tendens til å være enig med siste taler, og ikke klart å skille de store og små spørsmålene i politikken**»

Erik Solheim i boka «Politikk er å ville»

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås avviser at norsk bistand forhindrer viktige reformer i utviklingsland. Det er tvert om, mener han. FOTO: ESPEN RØST

Holmås svarer Hansen:

– Norsk bistand bremser ikke reformer

Utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås er ikke enig med bistandskonsulent Stein Hansen i at norsk bistand forhindrer nødvendige reformer i utviklingsland. **Av Tor Aksel Bolle**

-Den erfarne bistandskonsulenten Stein Hansen mener norsk bistand bidrar til at eliter i utviklingsland kan berike seg fordi bistanden bidrar til å forsinke/forhindrer nødvendige reformer?

– Jeg er ikke enig i at norsk bistand bidrar til å forsinke eller forhindre nødvendige reformer. Tvert imot er støtte til reformer og til institusjonsutvikling i offentlig sektor en sentral del av norsk bistand. Norge arbeider aktivt for å fremme åpenhet rundt bistandsoverføringene og søker å bidra til at den norske støtten er gjengitt i

statsbudsjettet, og at faktiske utbetalinger blir gjengitt i statsregnskapene i våre samarbeidsland.

– Hansen mener at norske myndigheter ikke har en enhetlig anti-korrupsjonspolitik. Han viser blant annet til at Norge reagerer forskjellig avhengig av hvilke aktører som er involvert?

– Det er viktig å fastholde nulltoleranse for korrupsjon fordi det vil være umulig verken å drive eller å forsvare bistand ut fra andre kriterier. Vi må samtidig erkjenne at dette er utfordrende fordi mange av de fattigste landene kjennetegnes av mye

korrupsjon. Vi har nulltoleranse der vi setter premissene. Samtidig jobber vi hardt for å legge de samme prinsippene til grunn i de internasjonale organisasjonene vi er med på å finansiere.

– Hansen ønsker seg norsk bistand i færre land og i færre sektorer. Han ønsker mindre tradisjonell gavebistand og mer satsing på anti-korrupsjon?

– Jeg er enig i at det er viktig å konsentrere bistanden, både for å

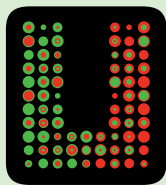
gjøre den mer effektiv og for å øke mulighetene for kontroll og åpenhet rundt pengebruken. Dette gjør vi faktisk i dag. Når det gjelder satsingen på anti-korrupsjon jobber Norge etter to hovedspor: Dels å styrke kontrollen i det enkelte bistandstiltaket gjennom bedre rutiner og tettere oppfølging, og dels gjennom samarbeid med og styrking av samfunnsmessige kontrollorganer som riksrevisjon og antikorrupsjonsbyråer.

– Hva tenker du om at en så fundamental kritikk av norsk bistand kommer fra en av norsk bistands mest erfarne fagfolk?

– Det er viktig å ta seriøs kritikk på alvor, men det er godt dokumentert at god bistand gir resultater. Norge og andre rike land har forpliktet seg overfor utviklingslandene til å utjevne globale ulikheter. Den forpliktelsen følger vi opp. Det vil vi også gjøre i fremtiden. ■

«Det er viktig å ta seriøs kritikk på alvor, men det er godt dokumentert at god bistand gir resultater.»

Utviklingsminister
Heikki Eidsvoll Holmås

utviklingshuset

Utviklingshuset er et informasjons- og opplevelsessenter om utviklings-samarbeid og fattigdomsbekjempelse for skoleungdom (15 – 19 år) og studenter. Huset er også en møteplass for kunnskapsdeling og debatt.

Ut av klasserommet?

La elevene lære mer om bistand og utviklingssamarbeid på Utviklingshuset.

Vi tilbyr gratis interaktive undervisningsopplegg. Alle våre opplegg er spesielt utviklet for 10. trinn, videregående skole, folkehøyskoler og universitet/høyskoler og er forankret i Kunnskapsløftet.

UtviklingsLab

I dette interaktive rollespillet om internasjonalt utviklingssamarbeid og politikk er det deltakerne selv som får ansvar for fattigdomsbekjempelse og samfunnsbygging i to land. Som ministre eller utviklingsekspert må de innhente kunnskap om sentrale samfunnsområder for å kunne utforme og presentere sin egen plan for samfunnsutviklingen i sine respektive land. I en verden uten fasitsvar må deltakerne argumentere for sine løsninger og ta i mot innspill fra andre.

Kanskje åpnes det opp for nye perspektiver?

UtviklingsLøypa

Hvordan ser en rettferdig verden ut? Hva handler utviklingssamarbeid om? Gjennom engasjerende oppgaver og aktiviteter som tar utgangspunkt i Utviklingshusets faste, interaktive utstilling skal deltakerne i Utviklingsløypa finne svar på blant annet disse spørsmålene. Underveis må de også reflektere rundt grunnleggende temaer som verdighet, likeverd og respekt. Utviklingsløypa har fått en makeover med nytt, fengende design og innhold!

Bestille foredrag?

Utviklingshuset tilbyr foredrag om norsk bistand og utviklingssamarbeid. Foredragene tilpasses elevene/studentene med deres forutsetninger og interesser. Tilbudet er først og fremst rettet mot grupper fra 10. trinn, videregående skoler, folkehøgskoler og studenter, men kan også tilpasses andre grupper.

For påmelding:

Gå inn på www.utvikling.no eller kontakt oss på telefon: **954 52 000**, eller e-post: post@utvikling.no

Besøk oss også på www.utvikling.no.

Her finnes blant annet lærerressurser, oppgaver og informasjon om andre aktiviteter på Utviklingshuset som kan være av interesse for dere!

utviklingshuset

Utviklingshuset er Norads informasjons- og opplevelsessenter om bistand og utviklingssamarbeid. Vi holder til i Oslo sentrum, vis-à-vis trikkestoppet Aker Brygge.

6 Aktuelt

Afrikas gigantiske helse- suksess

Det blir karakterisert som en solskinnshistorie i internasjonal utvikling, men også en oversett suksess: Barnedødeligheten i Afrika er halvert siden 1990. **Av Jeppe Villadsen, i Rwanda**

Leonie Twizenimana og mannen Theo Gene slapp gratis unna utgiftene til sykehusbehandlingen i forbindelse med tvillingfødselen. I tillegg dekket helseforsikringen 90 prosent av medisnutgiftene.

FOTO: JEPPE VILLADSEN

Ikke nok med det, dødeligheten reduseres i et stadig raskere tempo. I land som Senegal, Kenya og Rwanda er barnedødeligheten gått ned med åtte prosent i året de siste årene. Med det tempoet vil barnedødeligheten bli halvert nok en gang i løpet av mindre enn ti år.

– Det er ganske enkelt den største og beste historien innen utviklingsverdenen, sier Michael Clemens, forsker ved den uavhengige tenketanken Centre for Global Development i Washington.

Raskere og raskere

Utviklingen er den samme i utviklingsland over hele verden, men har de siste årene særlig skutt fart i Afrika. I de fleste afrikanske landene faller barnedødeligheten nå dobbelt så raskt som på 1990-tallet og det første tiåret etter årtusenskiftet, viser en ny rapport fra initiativet Countdown to 2015, et samarbeidsprosjekt mellom internasjonale eksperter, UNICEF, WHO, FNs befolkningsfond UNFPA, Redd Barna og flere andre. Utviklingen i Afrika går faktisk raskere enn den gikk i Kina i de svært framgangsrike årene tidlig på 1980-tallet.

– Dette er forbløffende nyheter for alle som fortsatt tror at Afrika er ned-sunket i bunnløs fattigdom og død. Dét Afrika er raskt i ferd med å forsvinne, konstaterer Michael Clemens.

Gratis

Rwanda har siden 2005 opplevd et årlig fall i dødeligheten på nesten ti prosent for barn under fem år. Det skyldes ikke minst en landsdekkende helseforsikring, som dekker alt bortsett fra tannproteser og briller. Den dekker også sykehusopphold og 90 prosent av utgiftene til medisiner.

Leonie Twizenimana er nybakt mor til tvillingene Nelson og Jackson. Hun og mannen Theo Gene bor i et lite hus ved bredden av den vakre Kivusjøen, nær grensa til DR Kongo. Leonie og tvillingene ville trolig ha omkommet dersom hun ikke, takket være helseforsikringen, hadde fått sykehusbehandling. Da hun var sju måneder på vei oppsto det livstruende komplikasjoner. Kroppen hovnet opp, og hun hadde sterke smerter.

Smerter

– I en lang periode fikk jeg ikke sove på grunn av smertene, hele kroppen min hovnet opp. Til slutt ble det så smertefullt at jeg ble nødt til å stenge butikken min, forteller 19 år gamle Leonie Twizenimana. Hun har en liten butikk der hun selger tomater, auberginer og løk.

Mannen kjører motorsykkeltaxi, og har nettopp kommet hjem fra jobb.

– Du kan ikke forestille deg hvor smertefullt det var, også for meg, når hun led så mye, sier Theo Gene, som er fra Kongo.

Ville vært død

Leonie Twizenimana ble undersøkt på den lokale helsestasjonen og fikk straks beskjed om å reise til →

8 Aktuelt

← sykehuset, dersom det ble verre. Etter åtte og en halv måned ble tilstanden hennes så alvorlig at hun ble sendt til sykehuset. Blodtrykket hadde øket i været, og hun ble akuttinnlagt. Diagnosen lød på svangerskapsforgiftning.

– Både barna og jeg ville trolig ha dødd, dersom legene ikke hadde gitt meg keisersnitt. Jeg var bedøvet, men likevel ved bevissthet. Så da jeg hørte barnegråt ble jeg svært glad. Da viste jeg at det hadde gått bra, forteller hun.

Hun ble dermed den aller første i sin familie som fødte på et sykehus, og ikke på et gulv eller en madrass i et hjem uten strøm og rennende vann.

Forsikring

Med helseforsikringen, som ble landsdekkende i 2004, har Rwanda strukket ut et hvitt sykehuslaken under sin befolkning. Helseforsikringen omfatter nå 96 prosent av befolkningen.

For å være med i forsikringen må vanlige rwandere betale ti kroner i året per familiemedlem. Til den prisen står det ikke luksussykehus,

dialysebehandling og hjerteoperasjoner på menyen. Men behandlingen omfatter de fleste av landets store «massemordere», som blant annet diaré, lungebetennelse, malaria, sårinfeksjoner, behandling for feilernæring og fødselshjelp.

De ti kronene dekker bare 10 til 20 prosent av de virkelige kostnadene. Resten betales av staten, med solid støtte fra utenlandske givere. De bekoster vel halvparten av Rwandas helseutgifter.

Liknende helseforsikringer er underveis, eller er allerede etablert, i land som Ghana og Sør-Afrika.

Flere årsaker til suksessen

Helseforsikringer er bare en av flere årsaker til at færre barn dør i Afrika. Barnedødeligheten faller over hele kontinentet, i små og store land, og både i land med rask økonomisk vekst og i land med mer beskjedne vekstrater.

Størrelsen på utviklingsbistanden ser heller ikke ut til å være utslagsgivende. Det gjør derimot en skjønnssom blanding av bedre politikk, bedre ledelse, stabil økonomisk vekst og

bruk av ny, smart teknologi. Den kan blant annet brukes til å sikre at flere kvinner føder på sykehuset.

Organisasjonen Countdown to 2015 peker også på en rekke spesifikke helsetiltak, særlig den økende bruken av impregnerte myggnett mot malariamygg. I Kenya, som har en større reduksjon i barnedødeligheten enn noe annet land, er bruken av impregnerte myggnett økt fra 8 prosent av husstandene i 2003 til 60 prosent i 2008.

Sms-er redder liv

Rwanda har også sjøssatt en sofistikert, men likevel enkel teknologisk løsning som redder barneliv:

«Det er ganske enkelt den største og beste historien innen utviklingsverdenen.»

Michael Clemens, forsker ved Centre for Global Development i Washington.

Et nytt sms-system som sikrer rask og presis hjelp til fødende. Gravide kvinner får kontakt med frivillige helsearbeidere og lokale helsestasjoner via egne mobiltelefoner som helsearbeidere over hele landet er blitt utstyrt med.

Josiane Uwamniligira sitter hjemme i stua si med sin ukegamle datter i armene. Hun forteller oss hvordan sms-systemet hjalp henne til å få føde på sykehuset, i stedet for en usikker hjemmefødsel.

Ambulansen kom

– I niende måned fikk jeg plutselig sterke smerter i magen. Selv om det var mitt første barn, visste jeg at jeg skulle føde, forteller 18 år gamle Josiane Uwamniligira.

Det var midnatt og kraftig regn, så det ville vært umulig for henne selv å nå fram til sykehuset. Hun ringte landsbyens lokale helsearbeider, som straks sendte en sms til den lokale helsestasjonen. De bekreftet umiddelbart at beskjeden var mottatt og at en ambulans var på vei. Josiane fødte samme morgen på sykehuset, uten komplikasjoner. ■

– Jeg er lykkelig over mitt lille barn, men jeg skal ikke ha flere. Det gjorde svært vondt, konstaterer Josiane Uwamniligira (18).

FOTO: JEPPE VILLADSEN

– Enkle tiltak, gode resultater

– I flere land har myndighetene skjont at man kan få svært gode resultater med enkle midler, det er en viktig årsak til den framgangen vi nå ser, sier den norske legen Dina Midttun som har vært på en rekke oppdrag i Afrika for Leger Uten Grenser.

Hun viser til egne erfaringer fra et Leger Uten Grenser-prosjekt i Vest-Afrika.

– I Niger hadde Leger Uten Grenser et prosjekt i 2008–2011. Vi satset på bedre ernæring. Resultatet var at dødeligheten for barn under fem ble halvert, sier Midttun.

Andre enkle men livreddende tiltak er rent vann, myggnett og tilgang til penicillin.

– I 2011 var det 7 millioner barn under fem som døde av unødvendige kurérbare sykdommer, så det trengs fortsatt stor innsats på dette området, sier Midttun.

– Vaksiner og myggnett er viktige

– Det er riktig at det nå skjer en betydelig og stadig raskere nedgang i barnedødelighet. En viktig årsak er at helsetiltak som vaksiner og myggnett har blitt betydelig trappet opp de siste 10–12 årene, sier avdelingsdirektør i Norad Paul Fife.

Helseeksperten viser også til at en rekke land får bedre kontroll over hiv-epidemien ved å tilby livsforlengende behandling og redusere nysmitte.

– Et annet viktig element er at utdanningsnivået, særlig hos jenter, øker og at mange land generelt sett er mer stabile og i vekst, sier han.

Norads helsesjef minner samtidig om at situasjonen er sårbar og at veivalgene som tas i dag vil få store konsekvenser for hvordan regionen ser ut om tjuer år.

– Befolkningsveksten er høy, ulikhetene øker og institusjoner slik som skole, helsevesen og skatt må styrkes. Mens sykdomsbyrden globalt er i sterk endring, er Afrika nå den eneste regionen der infeksjonssykdommer, mødre- og barnedødelighet og underernæring fremdeles utgjør de viktigste årsakene til død, uføre og sykdom, påpeker han.

Paul Fife, avdelingsdirektør i Norad

Tidligere utviklingsminister Erik Solheim under lanseringen av sin nye bok «Politikk er å ville» i Oslo tidligere denne måneden.

FOTO: HÅKON MOSVOLD / SCANPIX/NTB

– Ta 1 prosent av Oljefondet

Hvorfor ikke sette av én prosent av Oljefondet til investeringer i sol-, vind- og vannkraft i utviklingsland, spør tidligere utviklingsminister Erik Solheim. **Av Even Tømte**

Oljefondet skal være til for kommende generasjoner. Finnes det noe viktigere enn å være med på å løse klimaproblemene i verden?

Solheim, som nå leder OECDs utviklingskomité i Paris, vil at deler av Oljefondet skal investeres i fornybar energi. At den rødgrønne regjeringen ikke har fått til dette, er noe av det han er minst fornøyd med etter to perioder med rødgrønt styre.

Det går fram av memoarboka «Politikk er å ville», som tar for seg den rødgrønne regjeringssperioden fram til Solheim ble tvunget til å gå av som miljøvern- og utviklingsminister i fjor. Solheim

mener «økonomisk dogmatikk» står i veien for å tenke nytt om hvordan Oljefondet kan bli en del av løsningen på klimaproblemene.

– Vi har snart fire milliarder kroner i fondet, og eier én prosent av verdens aksjer. Oljefondet investerer allerede i fast eiendom i Storbritannia. Hvorfor ikke sette av én prosent til et eget investeringsfond i sol-, vind- og vannkraft i utviklingsland? Alt tyder på at det vil være mer lønnsomt enn dagens investeringer. Men uansett vil den største risikoen være at vi har litt lavere fortjeneste på én prosent av fondet, sier Solheim. ■

even.tomte@gmail.com

Nepal: Strid om straffrihet

Av Navin Singh Khadka

STRAFFRIHET er blitt et hett tema i den langdryge fredsprosessen i Nepal. Det internasjonale samfunnet øker presset mot fjellandet i Himalaya.

Europeiske land har stilt seg i spissen for kritikken og uttrykker bekymring for straffrihet i fredsprosessen, som ennå ikke er i mål sju år etter at maoistopprøret tok slutt.

Nepals politikere må være lydhøre for bekymringene og møte dem med handling, sier sendemenn fra Danmark, Finland, Frankrike, Storbritannia, Tyskland, EU-delegasjonen, Norge og Sveits i en felles pressemelding.

Erklæringen kom etter at en oberst i den nepalske hæren ble

arrestert i Storbritannia 3. januar etter mistanke om å ha stått bak krigsforbrytelser. Han ble siktet for tortur under opprøret i Nepal i 2005. Oberst Kumar Lama vil bli stilt for retten etter en britisk lov som tillater rettsforfølgelse av mistenkte krigsforbrytere fra hvor som helst i verden, opplyste den britiske regjeringen.

Regjeringen i Nepal protesterte først mot arrestasjonen, men sa senere at de ville prøve å få til en diplomatisk løsning.

Ei knapp uke etter arrestasjonen av Lama i Storbritannia arresterte nepalsk politi fem personer som ble siktet for å ha drept en journalist vest i Nepal i 2005. Det var sagt at de var tidligere maoistopprørere. ■

UNIVERSITY OF TROMSØ UIt

Peace
Studies

Indigenous
Studies

Master's Programmes

University of Tromsø, Norway

uit.no/sesam/master

2 years
120 ECTS
English taught
Interdisciplinary

Commencing every August

Application deadline: December 1 (International applicants)
April 15 (Nordic applicants)

www.peace.uit.no

10 **Aktuelt**

■ DIAKONI

800

millioner kroner er størrelsen på Norads rammeavtale med Digni, en koalisjon av 19 misjonsorganisasjoner og kirkesamfunn, de neste fem årene. Det er et rekordstort beløp til misjonens bistandsarbeid.

-Er organisasjonene redde?

Raymond Johansen vil ha bistandsorganisasjonene på banen fram mot stortingsvalget. – Høyresidens gigantiske endringsforslag har blitt møtt med en øredøvende taushet, sier Arbeiderpartiets partisekretær. **Av Even Tømte**

Høyresiden har foreslått gigantiske endringer i bistandspolitikken, som overhodet ikke møter debatt. Norge bruker én prosent av brutto nasjonalinntekt på bistand. Det er resultatet av en langvarig kamp gjennom flere tiår, der ikke minst mange i bistandsorganisasjoner har deltatt.

Raymond Johansen er ikke bare partisekretær i det største regjeringspartiet. Han er også en mangeårig ringrev i bistandsbransjen, med bakgrunn som blant annet generalsekretær i Flyktninghjelpen og avdelingsdirektør i Norad. Nå etterlyser han større engasjement fra sine tidligere kolleger.

– Jeg er overrasket over at kuttforslagene blir møtt med en øredøvende taushet. Frp vil kutte med 7,5 milliarder. Det vil merkes. Synes bistandsorganisasjonene dette er greit? Jeg kjenner til flere organisasjoner som allerede har startet tilpasningen til en hverdag med mindre budsjetter etter valget. Betyr det at organisasjonene er redde for å komme på kant med noen? Uten debatt føler heller ikke de som vil kutte at noe står på spill, at dette kommer til å bli vanskelig, sier Johansen.

Færre land, mindre penger

Høyre vil gå bort fra målet om å gi én prosent av brutto nasjonalinntekt i bistand. Samtidig vil partiet kraftig redusere antall land som mottar norsk bistand, og konsentrere bistanden om Afrika. Uten for Afrika vil Høyre kun ha støtte til prosjekter knyttet til men-

neskerettigheter og demokrati eller å bringe folk varig ut av fattigdom.

Forslaget har blitt positivt mottatt av Høyres mest sannsynlige regjeringspartner, Fremskrittspartiet, mens Kristelig Folkeparti er sterkt uenig.

Johansen mener det vil være usunt for det norske samfunnet å gå bort fra en-prosentmålet.

– Vi har opplevd en økonomisk vekst fra 1992 og fram til i dag uten sidestykke, og så skal vi kutte milliarder til de aller fattigste? Hva sier det om oss som nasjon? Hva sier vi når vi skal ta den telefonen til UNHCR og fortelle at vi kutter hundre millioner av budsjettet deres? Norge er et vanvittig rikt land. Vi bør gi av vår velstand slik at andre får muligheter til å forbedre sin velstand. Når Siv Jensen kaller bistanden til palestinerne for et «bunnløst sluk», vitner det om et grunnleggende holdningsproblem. Ville hun omtalt støtte til norske barneskoler på den måten?

Kvalitet og volum

– Høyresiden vil kanskje svare at de er mindre opptatt av å gi mest mulig, og mer opptatt av å få best mulig resultat?

– Det har aldri vært mer evaluering av bistanden enn nå. Vi vet mye om hva som virker og hva som ikke virker. Vi er dessuten opptatt av at bistand skal bekjempe fattigdom. Da har volumet noe å si. Vil de si det samme om helsepolitikken? Vil de gi mindre til sykehusene, fordi de heller er opptatt av kvalitet? Hvorfor kutter de ikke i

■ MYANMAR

Åpner ambassade i Myanmar

Ambassadekontoret i Yangon skal oppgraderes til en fullverdig ambassade i løpet av høsten. Den norske delen av det fellesnordiske kontoret er i dag underlagt ambassaden i Bangkok.

Partisekretær i Arbeiderpartiet, Raymond Johansen, mener bistandsorganisasjonene må protestere høyere mot kuttforslagene fra høyresiden.

FOTO: EVEN TØMTE

Toril Brekke, konstituert generalsekretær i Flyktninghjelpen

Wenche Fone, leder for utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp

samferdselsbudsjettet, gir mindre til veibygging fordi de heller er opptatt av kvaliteten? Da får pipen en annen lyd.

Johansen vil ha skikkelig kontroll med bistanden, men understreker samtidig at bistand ikke er uten risiko.

– Grep som «verstinglister», der de som ikke har fått resultater mister støtte, er bare showoff. Vi gir bistand til land uten infrastruktur, med dårlig fungerende administrasjon. Det er i verdens fattigste land vi opererer. Selv i Norge, verdens mest utviklede land, er det gigantiske overskridelser i olje, gass, sykehus. Det er ikke risikofritt.

– Svært negative signaleffekter

Vi ringer Ap-sekretærens gamle organisasjon, Flyktninghjelpen, der konstituert generalsekretær Toril Brekke bruker sin første dag på jobben til å svare på utfordringen:

– Sammen med de andre store norske organisasjonene er vi tydelig på at

det er viktig at Norge opprettholder én-prosentmålet. Dette er en sak vi vil fortsette å kjempe for. Det skylder vi vår målgruppe, de mer enn 42 millionene mennesker som er drevet på flukt. Vi tror at politikerne forstår at det er en sammenheng mellom vår økonomi og hvor mange vi kan hjelpe, sier Brekke.

Brekke er enig med Høyre i at det er fornuftig å se på hva som inkluderes i utviklingsbudsjettet. Klimafinansiering og flyktningtiltak i Norge bør dekkes utenfor utviklingsbudsjettet, sier hun.

– Men Norge må likevel opprettholde én-prosentmålet. Norge har alle muligheter til å bidra med mer enn én prosent av brutto nasjonalinntekt. I tillegg vil det ha svært negative signaleffekter om Norge velger å gå bort fra dette målet.

Generalsekretæren er negativ til at Høyre signaliserer at de vil kutte bistanden utenfor Afrika.

«...det 21. århundret kommer til å bli preget av religion på en måte det 20. århundret ikke ble. Gud er i ferd med å gjøre comeback.»

Erik Solheim i boka «Politikk er å ville»

■ DR KONGO

Håp om fred etter Kongo-avtale

–Avtalen om fred, sikkerhet og samarbeid i Den demokratiske republikken Kongo gir håp til en hardt prøvet befolkning, sier utenriksminister Espen Barth Eide.

Avtalen som ble undertegnet i Addis Abeba 24. februar, tar ikke bare for seg den akutte sikkerhetssituasjonen i DR Kongo. Den peker også på at de underliggende politiske utfordringene må løses og at den økonomiske og sosiale utviklingen må styrkes dersom det skal bli varig fred.

– Når det gjelder humanitær bistand er man forpliktet til å gi basert på behov, og ikke utfra geografiske og politiske prioriteringer. Det regner vi med at også Høyre vil rette seg etter. Land som Afghanistan og Colombia, er eksempler på land med enorme humanitære behov og millioner av mennesker på flukt, og trenger både humanitær støtte og utviklingsbistand.

Sender ballen tilbake

Vi tar Johansens utspill med videre til Kirkens Nødhjelp. Wenche Fone, leder for utviklingspolitisk avdeling, kjenner seg ikke igjen i beskrivelsen av taushet.

– Høyre vet veldig godt at Kirkens Nødhjelp er uenige i å gå vekk fra énprosentmålet, sier hun.

Fone kommer Høyre delvis i møte hva gjelder antall bistandsland. En viss konsentrasjon er nødvendig, mener hun.

– 112 land er for mye. Men vi adva-

rer mot en veldig streng konsentrasjon om Afrika. Fattigdommen er stor langt utenfor Afrika. Vi tror særlig land med stor vekst trenger kraftfulle organisasjoner som kan bidra til å fordele denne veksten, sier Fone.

Fone mener det er behov for at Høyre klargjør hva de mener om sivilsamfunnets rolle i bistanden.

Samtidig kvitterer hun med å sende en utfordring tilbake til Arbeiderpartiet også:

– Høyre har brukt sin tid i opposisjon til å utvikle en gjennomtenkt og grundig utviklingspolitikk. Vi er ikke enig i alt, men de har brukt tiden veldig godt. Vi opplever derimot at Ap har vært veldig stille om utviklingspolitikk i den rød-grønne regjeringen. For eksempel står det ikke noe i Aps program om at Oljefondet burde investere mer i fattige land, mens Høyre har en åpen formulering om dette i sitt utviklingspolitiske dokument, sier Fone. ■

«Vi har opplevd en økonomisk vekst fra 1992 og fram til i dag uten sidestykke, og så skal vi kutte milliarder til de aller fattigste? Hva sier det om oss som nasjon?»

Nå får du BISTANDSAKTUELT på smarttelefon

Prøv den allerede i dag:
www.bistandsaktuelt.no

12 Aktuelt

■ ORGANISASJONER

BRAC best!

BRAC (tidligere Bangladesh Rural Advancement Committee) er kåret av bladet The Global Journal som verdens beste sivilsamfunnsorganisasjon. Wikimediastiftelsen er på plass nummer to, investeringsfondet for utvikling Acumen Fund er på bronseplass.

■ MALI

Vurderer norske soldater til Mali

–Norge støtter forslaget om å opprette en fredsbevarende FN-operasjon i Mali. Regjeringen vil vurdere å bidra til en slik styrke om Sikkerhetsrådet oppretter den, sier utenriksminister Espen Barth Eide.

FNs sikkerhetsråd diskuterer nå en slik operasjon. EU har besluttet å sende inntil 200 instruktører for opplæring av den maliske hæren. Norge vil i denne omgang prioritere en eventuell FN-ledet operasjon og ikke bidra til EU-styrken.

TV2-reporterens reiseregning:

«Utgifter til korrupsjon»

TV2-reporter Fredrik Græsvik slår et slag for ærlighet rundt bestikkelser på reportasjereiser i utviklingsland. – På mine reiseregninger skriver jeg «utgifter til korrupsjon». Det er bedre enn å lyve, sier han. **Av Gunnar Zachrisen**

Den erfarne tv-journalisten har frem til nå vært ganske alene blant norske journalister i å fortelle offentligheten om lovbrudd på jobb ute i verden. Bestikkelser er nemlig straffbart for norske borgere – også i utlandet, ifølge norsk lov.

– Jeg er åpen om dette, men jeg vet at det er en del andre kolleger som ikke er det. Det er beklagelig, sier han.

Græsvik mener at offentliggjøring svekker og motvirker effekten av korrupsjon gjennom å eksponere dem som står bak.

– Da jeg skrev om dette i en blogg for tre år siden, var det nettopp for å vise fram for alle at dommeren i Kongo-rettssaken var gjennomkorrupt, sier han.

Over kafébordet

Over kafébordet i Kisangani diskuterte norske journalister åpent detaljer rundt hvor mye de hadde måttet betale i bestikkelser for ulike formål, forteller Græsvik. Men i ettertid opplevde han ingen omfavnelser fra journalistkolleger for sin åpenhet om temaet.

Norsk lov forbyr korrupsjon

■ For korrupsjon straffes den som a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag, eller b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag. Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet.

■ Straffen for korrupsjon er bøter eller fengsel inntil tre år. Medvirkning straffes på samme måte.

STRAFFELOVENS 26. KAPITTEL: BEDRAGERI, UTROSKAP OG KORRUPSJON. ENDRET VED LOV 4. JULI 2003 NR. 79.

– Flere av mine kolleger som dekket rettssaken i Kongo løy så det rant av dem da de påsto at de ikke hadde betalt bestikkelser. Det var bare tøv.

– Betalte alle de norske journalistene bestikkelser?

– Jeg vet ikke om alle gjorde det,

At pressen er åpen om bestikkelser bidrar samtidig til å sette søkelyset på de som står bak. Derfor er det viktig,

«Jeg må spørre om dette egentlig er mitt problem, eller om hovedproblemet ligger i landets egen ukultur.»

Fredrik Græsvik, utenriksreporter.

men flere – men det var ikke alle som fortalte åpent om det i ettertid. Det synes jeg ikke er bra. Hvis du først betaler, så er det bedre å stå åpent fram og fortelle, så får det heller bli en åpen diskusjon om det er riktig å gjøre det eller ikke.

Betalte dommeren

I sin blogg i 2009 fortalte Græsvik om ulike lovbrudd han måtte begå for å kunne utføre jobben sin i Kongo som tv-reporter. Han var nødt til å bestikke en lokal representant for informasjonsministeriet, en etterretningssjef og en dommer for å skaffe seg ulike tillatelser, akkrediteringer og adgangskort.

– Jeg betaler ikke en bestikkelse fordi jeg liker det, men fordi det kan være nødvendig for å være til stede og å ha muligheten til å avdekke enda viktigere forhold, sier Græsvik i dag.

TV2-reporteren forteller at han har følt seg presset til å betale «gebyrer» og bestikkelser til offentlige tjenestemenn i Kongo, Burundi, Rwanda, Kenya og Sudan.

Uforklarlige feil

Han har opplevd at filmutstyr er blitt holdt tilbake på flyplasser og i tollkontroller, at det har dukket opp uforklarlige feil ved presseakkrediteringer, film-tillatelser eller visum, og

Beinharde regler i UD og Røde Kors

Mens TV2-reporter Fredrik Græsvik skriver «utgifter til korrupsjon» på sin reiseregning, må diplomater og bistandsarbeidere forholde seg til en absolutt nulltoleranse for bestikkelser.

VERKEN TIDSPRESS, store kostnader for arbeidsgiver eller tilstedeværelse av våpen gir grunnlag for unntak, fastslår departementet. Norges

Røde Kors har en tilsvarende streng vurdering. Organisasjonen sier nei til å «smøre systemet» i utviklingsland for å få ting gjort raskere, også om

det skulle bety at sårbare grupper må vente på hjelp:

– Røde Kors er en humanitær organisasjon med nulltoleranse for korrupsjon, misligheter og misbruk. Det vil ikke under noen omstendigheter aksepteres at ansatte eller frivillige fra Røde Kors betaler penger for å få tilgang til sårbare grupper, sier kommunikasjonssjef Øistein Mjærum.

– Kan ansatte risikere å bli straffet dersom de velger å prioritere nødlidende framfor overholdelse av organisasjonens nulltoleranse-regelverk?

– Det vil oppfattes som brudd på vår internasjonale «Code of Conduct» og vil således være et svært alvorlig tillitsbrudd hvis noen i vår organisasjon skulle gjøre dette. Det vil helt klart måtte få konsekvenser for en ansatt eller frivillig. ■

■ HANDEL

52,6

milliarder dollar er summen Verdensbanken ga som lån og investeringer i 2012.

■ HANDEL

Etisk handel i Oslo

Heretter skal alle innkjøp i Oslo kommune gjøres i tråd med FNs retningslinjer for et etisk næringsliv. I desember 2012 ble det sendt ut et brev til alle etater og bydeler i Oslo med pålegg om å følge FNs retningslinjer for etisk næringsliv. Oslo kommune har sluttet seg til FNs Global Compact.

mener TV2s utenriksreporter Fredrik Græsvik. FOTO: HALLGEIR VÅGENES, SCANPIX

at han er blitt holdt tilbake ved grenseplasseringer eller militære checkpoints.

– Er det ikke en fare for at journalister på denne måten selv bidrar til korrupsjonsproblemet?

– Det er det selvfølgelig. Men det er enda verre om journalister, fordi det er korrupsjon i et land, lar være å reise. Om norske journalister ikke dekket rettssaken mot French og Moland i Kongo, kunne vi heller ikke avsløre at det var en farse. Jeg vil minne om at de blant annet ble dømt til døden for å ha stått bak «spionasje for Norge», en forbrytelse alle i Norge vet at de ikke hadde begått, sier Græsvik.

– Ansatte i utenriktjenesten og bistandsbransjen har en absolutt nulltoleranse for korrupsjon. Hvorfor er ikke det mulig for journalister?

– Man kan ønske å ha nulltoleranse, men hva gjør du på et checkpoint når du står overfor tre væpna menn som er rusa på noe? For meg kan alternativet være å betale 500 kroner der og da – eller å snu og reise tilbake til hovedstaden. Gjør jeg det sistnevnte, påfører jeg kanskje TV2 titusener av kroner i ekstra utgifter. I en slik sammenheng må jeg også spørre om dette egentlig er mitt problem, eller om hovedproblemet ligger i landets egen ukultur. ■

Presseetikk-sjef:

– Bestikkelser er uakseptabelt

– Det er like ille når journalister bruker bestikkelser og smøring for å skaffe seg fordeler som når forretningsfolk gjør det, mener Per Edgar Kokkvold, leder av Norsk Presseforbund.

Han mener det er bra at journalistene Fredrik Græsvik og Morten Strøksnes er villig til å sette bruk av bestikkelser på dagsorden. Dette er noe som alle redaksjoner må tenke gjennom.

– Pressen har som oppgave å sette kritisk søkelys på umoralske og ulov-

lige aktiviteter, som for eksempel korrupsjon. Derfor er det svært viktig at mediene er nøye med sin egen praksis, sier Kokkvold.

Han har liten forståelse for journalister som argumenterer med at det kan være nødvendig å «smøre» systemet for å få informasjon. Samtidig erkjenner han at det unntaksvis kan være forhold som er av så stor samfunnsmessig betydning at det også kan aksepteres å betale for dette.

– Vi betalte også for informasjon

Norske journalister som dekket Kongo-retts-saken betalte korruperte tjenestemenn for å få ut informasjon. – Det var vanlig og ofte nødvendig for å kunne jobbe. Jeg gjorde det også, fastslår journalisten og forfatteren Morten Strøksnes.

Av Gunnar Zachrisen

MANNEN BAK BOKA «Et mord i Kongo» forteller at flere norske journalister også betalte for informasjon, ikke bare for ulike tillatelser, akkrediteringer, o.l.

– I samtaler journalistene imellom kom det fram mange historier om dette. Jeg vet ikke om noen som ikke brukte bestikkelser, men uten at jeg av den grunn skal påstå at absolutt alle gjorde det, sier Strøksnes.

Da han ankom den kongolesiske byen Kisangani dagen før rettssaken høsten 2009, var det allerede et dusin norske pressefolk til stede i byen. Ifølge Strøksnes bidro innrykket av norske journalister til oppblomstringen av en lokal «korrupsjonsindustri» i dagene rundt rettssaken. Selv brukte han mye tid på å prute på prisene.

– Motparten kunne begynne med å tilby et dokument for 300 dollar. Men det var kun ment som et innledende tilbud. Etter at «forhandlingene» var over kunne jeg ende opp med å betale 50 dollar i stedet, sier Strøksnes.

Inflasjon

Etter hvert som dagene gikk økte prisene på ulike dokumenter som ble tilbudt av aktor eller andre loka-

le myndighetspersoner. – Inflasjonen var tydelig. Prisene steg jevnt og trutt etter hvert som tjenestemenn på mager lønn oppdaget mulighetene for å øke sine inntekter.

– Var konkurranseforholdet mediene imellom noe som bidro til bestikkelseskulturen?

– På et sånt sted i en slik situasjon konkurrerer journalistene veldig hardt. Det var ikke mulig å få ut verdifull informasjon uten å betale for det. Men, som sagt, jeg skal ikke påstå at absolutt alle betalte for alt, sier Strøksnes.

Opprørt

Ambassaderåd Gunvor Alida Endresen var i Kisangani under store deler av rettsprosessen mot Tjostolv Moland og Joshua French. Hun ble opprørt over norske journalisters ureflekterte holdning til å betale lokale kongolesiske kilder.

– Jeg tok opp, med flere journalister i Kisangani, alle penger som ble brukt til ren smøring. Hundrelappene rullet på en oppsiktvekkende måte. Det ble ikke lagt skjul på at de gjorde det, sier Endresen som til daglig arbeider ved den norske ambassaden i Angola. ■

– Det oppsto en hel bestikkelsesindustri rundt de norske journalistene, sier journalist og forfatter Morten Strøksnes. Han skrev boken «Et mord i Kongo».

FOTO: ESPEN RØST

14 Tema: Afroprenørene

De nye afro- prenørene

Innovasjon, kunnskap, skaperglede og kjøpekraft. En ny generasjon afrikanere, afroprenørene, ser mulighetene i kontinentets økonomiske vekst.

Av Hege Opseth og Jan Speed

Restaurant-
eieren Joyce
Wairimu (bildet)
er blant de som
har realisert
drømmen om
å starte egen
virksomhet.
Samtidig har
hun skapt viktige
jobber og fast
inntekt for
mennesker
i nærmiljøet.

FOTO: HEGE OPSETH

**Les mer
på nett**

På våre nettsider
vil du finne enda
flere afroprenør-
historier;
bistandsaktuelt.no

Restaurant-eieren Joyce Wairimu (bildet) er blant de som har sett drømmene sine bli til virkelighet. – Alt er mulig, men ingenting kommer gratis, sier hun. Som en av Afrikas nye bedriftsgründere er hun med på å skape et nytt økonomisk grunnlag på det afrikanske kontinentet. Det vil i neste omgang kunne forme kontinentets fremtid.

Ekspertene snakker om det gylne tiåret i Afrika. De siste årene har flere afrikanske land kunnet framvise en årlig vekst på 7–8 prosent. Inntektene har i gjennomsnitt økt med 30 prosent per person. Nye partnere, som Kina og India, har etablert seg og ekspandert sine virksomheter i rekordfart. Direkte utenlandske investeringer i Afrika er tredoblet på få år og har økt fra 15 milliarder dollar i 2006 til 46 milliarder dollar i 2012.

Unge og urbane

Afrikas befolkning er på en milliard mennesker. I løpet av en generasjon vil tallet sannsynligvis bli det dobbelte. Stadig flere av dem har utdannelse og stadig flere bor i byene. Med en massiv gruppe stadig mer kjøpesterke unge mennesker er det mange som ser nye markeder, men problemet er fortsatt at de fleste ungdommer ikke har faste jobber i formell sektor.

– Ungdommen spør: Hvor er jobbene? Vi trenger næringsliv for å skape arbeidsplasser. Og vi trenger utdanningssystemer som er tilpasset behovene til bedriftene som etableres, sier Mo Ibrahim, mannen som ledet mobilrevolusjonen i Afrika.

Skaper jobber

Her har de nye afrikanske næringslivsgründerne – afroprenørene – en viktig rolle å spille.

– Vanlige folk som skaper arbeidsplasser for vanlige folk vil være avgjørende for kontinentets fremtid, mener økonomen James Shikwati, som selv står bak tenketanken Inter Region Economic Network i Øst-Afrika.

Selv om mange land sør for Sahara har opplevd rekordvekst de siste årene, er det ikke alle som har nytt av veksten. Godene er blitt ujevnt fordelt. Derfor mener Shikwati at afroprenørene er så viktige. – De fattige må bli en del av den rivende utviklingen. Dersom ikke det skjer er det stor fare for at det vil bli mye sosial uro, noe som igjen kan true politisk stabilitet, sier han.

Ny teknologi

Etter ti år med konstant vekst, parallelt med markedsreformer og introduksjon av ny teknologi, er mange afrikanske land ikke til å kjenne igjen. 550 millioner mennesker bruker nå mobiltelefoner til å snakke sammen, utføre banktjenester eller til å sjekke maispriser på nasjonale eller internasjonale råvaremarkeder.

Tv-apparater er på full fart inn i de fleste urbane husholdninger. På anethvert gatehjørne i byene finnes det skoler og kurssteder som tilbyr dataopplæring, og takket være kinesiske investeringer bygges det stadig nye veier, havneanlegg og jernbanelinjer.

Midt oppe i dette er det altså en ny generasjon, ofte velutdannede, afrikane som inntar næringslivet – *afroprenørene*.

Les mer om den ustoppelige restaurant-eieren Wairimu og andre afroprenører på de neste sidene. →

16 Tema: Afroprenørene

Restaurant-gründeren

Hun begynte med en liten kiosk-bod i slummen. Nå eier Joyce Wairimu en restaurant der rundt 1000 mennesker spiser hver eneste dag, og hun er sjef for over 40 ansatte. **Av Hege Opseth, i Nairobi, Kenya**

Du må jobbe. Døgnet rundt, fastslår 57-åringen og smiler bredt. Joyce gjør ofte det; smiler bredt.

Vi stopper utenfor *Babylon*. Støvet legger seg bak bilen. Mopedene tuter. Det er hektisk aktivitet og musikken siver ut fra de åpne vinduene. Det er lunsjtid. Det betyr at de første 400 gjestene skal få servert et varmt måltid.

– Du må rense flere kyllinger! Rydd av bordet der borte!

Ordrene flyr. Alle detaljer må stemme når gjestene kommer.

Det går gjetord om restauranten i Eastlands. Folk har kommet fra den andre siden av byen for å spise her. Her er mye plass, musikken høy, veggene kledd i sterke farger med malerier som frisker opp.

Kanskje er det ikke akkurat museumskunst, men forfriskende for øyet er det. Det er langt fra stilen til byens mer sofistikerte steder. Men det er rent, frodig, maten er god og folk trives. Joyce har klart å skape en atmosfære folk vil ha og som de vil betale for å være en del av.

– Maten er både god og billig. Sånn skal det være, og det er en del av suksessen, konstaterer Joyce.

Skaper nye jobber

Servitørene, kledd i lysrosa uniformer, må holde tempoet oppe under lunsjserveringen. Fast arbeid er attraktivt i dagens Kenya. Latskap kan bli kostbart.

Selv om stadig flere kenyanere tilhører middelklassen og nyter godt av både landets og kontinentets vekst, er det sårbart. Den politiske situasjonen er ustabil. Ingen har glemt det som skjedde under opptøyene i etterkant av presidentvalget i 2007. Da var det mange som mistet alt, mange foretak som måtte stenge dørene.

Kanskje de rosakledde servitørene løper litt ekstra fort nå som sjefen er på plass. Det er ingen tvil om at Joyce er «the leading lady» her. Like fullt vet alle at de er heldige som har fått seg en jobb som sørger for at familien kan spise seg mette. For Joyce handler det først og fremst om å sikre seg selv, barna og resten av familien. Men hun liker også å skape noe av verdi i det kenyanske samfunnet.

– Veldig mange har fått jobb her. For mange familier er det et være eller ikke være, derfor må jeg sørge for at vi lykkes også i fremtiden, sier Joyce.

Selv må hun ha overoppsyn med alt fra regnskap og inventar til oppvask og innkjøp av ferske kyllinger. Det har vært en lang reise fra livet som bonde og senere kioskeier til å drive egen forretningsvirksomhet i restaurantbransjen.

Vaskehjelpen

Selv har hun kjent på hvordan det er å være lutfattig og hjemløs. Derfor betyr det ekstra mye å kunne holde folk i jobb. For drøyt 20 år siden bodde hun i idylliske Rift Valley sammen med mann og fem barn. De hadde geiter, kyllinger og en frodig åker.

Hardt arbeid er nøkkelen til suksess, mener Joyce Wairimu.

FOTO: HEGE OPSETH

Så ble området rammet av stamme-konflikter. «En lokal krig», kaller Joyce det. Familien mistet alt de eide. Nairobi ble neste stopp. Fembarnsmoren hadde ingen steder å bo.

Redningen ble en kvinne som kom fra samme område som henne selv. En periode bodde de 16 mennesker på ett rom som var tre ganger tre meter stort. Joyce vasket klær for å overleve, og plantet litt mais for å få litt ekstra næring.

– Vi overlevde på et vis, sier hun.

Mikrokreditt

Hun kom etter hvert i kontakt med mikrofinansinstitusjonen Jamii Bora. Etter å ha vasket fremmede menneskers klær i ett og et halvt år hadde hun klart å spare sammen 3500 kenyanske shillings. Med dagens kurs er det rundt 250 kroner. Hun fikk låne det dobbelte.

Sakte men sikkert begynte noe å ta form. Den lille kiosken ble til den

første restauranten, i et skurlignende bygg, hvor te, ris og ugali stod på menyen. Et lån ble betalt tilbake, et nytt lån ble tatt opp – hele tiden utvidet Joyce restauranten. Så, etter noen år, rammet tragedien igjen.

– Jeg fikk en telefon. Alt er brent ned, restauranten er borte, var beskjeden jeg fikk.

Fra alt til ingenting

Kylling, pommes frites og kålsalat står på bordet. Colaen er varm, slik mange i Kenya liker det. Mellom munnfullene kommer resten av historien:

– Jeg kunne jo ikke gi opp! sier Joyce.

Redningen ble andre små foretak hun hadde. Minibussen, en såkalt *matatu* som fraktet folk frem og tilbake i den kaotiske Nairobi-trafikken blant annet. Familien stod ikke helt på bar bakke. Joyce hadde lært seg regnskap og forretningsdrift. Dessuten hadde hun for lengst skjont at

hun hadde nese for hva som fungerer i markedet og ikke.

– Jeg bestemte meg for å bygge opp alt igjen. Hvem skulle tro det – da jeg startet lånte jeg 7000 shilling. Denne gangen lånte jeg 1,5 millioner. «Babylon» har jeg bygget fra grunnen av, sier Joyce og legger til: – Jeg hadde ingenting. Nå har jeg noe som trykker fremtiden til familien min. Det er det aller viktigste for meg.

– *Hvordan er det å holde styr på 40 ansatte?*

– Det koster mye med ansatte. Det er kokker, servitører, vaskehjelp. Alle skal følges opp. Vi åpner klokken fire om morgenen og er åpne til midnatt. Kundene skal ikke bare få service, men god service. Du kan jo kalkulere selv hva det koster og krever, sier Joyce.

Glemmer aldri fortiden

Hun legger ikke skjul på at hun er stolt over hva hun har fått til, samtidig som hun understreker at hun aldri vil glemme hvor hun selv kom i fra.

Skal du lykkes må du jobbe hardt. Ingenting kommer gratis. Det betyr nok litt ekstra at dette er min restaurant.

– *Har du planer om å trappe ned nå som du nærmer deg 60?*

– Når du er fattig og sliter for å overleve, ser du gammel ut. Jeg ser yngre ut enn jeg er. Det er fordi jeg har det bra, sier Joyce.

Igen sprekker ansiktet opp i det brede smilet som er blitt varemerket til gründeren.

– Ja, jeg har det bra! Det er derfor jeg smiler så mye, jeg kan jo ikke la være.

Når vi forlater det som er blitt Joyce's eget restaurant-imperium har dagen bare så vidt startet for de ansatte. 600 flere gjester er ventet før dørene stenger. ■

opsethmedia@gmail.com

Bethlehem Tilahun Alemu råd til andre afrikanske entreprenører: **Sørg for at ting skjer. Ingen kan hjelpe deg, du må gjøre det selv.**

FOTO: JAN SPEED

Sko-opprøreren

Bethlehem Tilahun Alemu vil ikke at du skal kjøpe hennes sko fordi du vil «hjelp de fattige i Afrika». Er du derimot opptatt av kvalitet, design, økologi og rettferdig handel er du idealkunden. **Av Jan Speed**

Jeg reagerer på framstillingen av Afrika som elendig. Her bor det folk som jobber hardt og vil noe. Vi trenger ikke veldedighet, sier sko-entreprenøren Bethlehem Tilahun Alemu.

Øynene hennes gnistrer når hun avviser bistandsgaver eller legger ut om kravene hun stiller til butikker i den rike delen av verden som fører hennes varer.

– De må tro på oss og på produktet, fastslår hun.

85 ansatte

Forretningskvinnen har bygd opp skomerket, soleRebels. For åtte år siden var det en bedrift med fem an-

satte. I dag er 85 personer sysselsatt i fabrikk, i tillegg til 300 underleverandører. Nå har soleRebels planer om et stort, nytt produksjonslokale i utkanten av Addis Abeba.

– Suksess kommer av å arbeide hardt for å gjøre det du drømmer om, sier hun.

Oppstartskapital rasket hun og mannen sammen fra egen familie.

– Dette er ren forretningsvirksomhet, ikke bistand. Våre sko er håndlaget i Etiopia. Det er kunst, en opplevelse som vi selger, sier hun.

70 000 par sko

– Da jeg vokste opp, så jeg at det var mange dyktige kunsthåndverkere i lokalsamfunnet, Zenebework. Mange av dem var uten jobb. Det var da jeg fikk ideen om å bruke denne lokale kunnskapen til å lage miljøvennlige sko for et internasjonalt marked, forteller Bethlehem Tilahun Alemu.

Hittil har SoleRebels etablert merkevarebutikker i Addis Abeba, Taipei, og Australia, mens selskapet har planene klar for å starte opp i New York og Canada. Det meste av omsetningen på 70 000 par sko i året skjer på internett. Omsetningen vil – ifølge selskapets egne planer – overstige

60 millioner kroner i året i løpet av de nærmeste årene.

Med 900 ulike stiler kan kjøpere selv få spesialtilpasset skoene slik de selv vil ha dem – via bestilling på internett. Skoene produseres først etter at de er bestilt. Kjøperne er fordelt på 55 land rundt om i verden.

Ved å ta internasjonale kvalitetsbaserte priser kan selskapet betale staben i Etiopia fire, fem ganger mer enn andre lokale skoprodusenter. USA og EU er selskapets største markeder. Momsfritak for etiopiske varer gjør at de er konkurransedyktige selv om skoene produseres og sendes med flyfrakt fra Etiopia.

Soldat-sko

– Målet er å skape forbedringer i våre egne lokalsamfunn. Vi vil løse våre egne problemer. Vi trenger ikke hjelp fra bistandsorganisasjoner, sier hun.

Sko-designen har utviklet seg gjennom årene. Utgangspunktet er fortsatt en type sko, «selate og barabasso», som etiopiske opprørere og soldater brukte da de kjempet mot utenlandske inntrengere for å hindre at landet ble kolonisert. I sin moderne versjon har de resirkulerte bildekk som såler. ■

18 **Tema:** Afroprenørene

Krigsenker med bi-inntekt

Krigsenke og tobarnsmor Mary Lakot tjente ikke nok til å dekke familiens behov. Så begynte hun med honningproduksjon. Foreningen hun leder eksporterer nå til det europeiske markedet.

Av Henry Lubega, i Uganda

Mary Lakot var en av de første som ble med i Kitgum-kvinnenes birøktforening Kitwobee. Men på den tiden visste de ikke hvor og hvordan de skulle selge produktene sine.

Det var hennes venninne Rose Mary Ogaba som grunnla foreningen der alle medlemmene er krigsenker. Hennes forkjærlighet for honning og det en onkel hadde lært henne om birøkt i barndommen var i starten foreningens viktigste grunnlag.

– Vi hadde lite midler og klarte bare å tjene nok til startkapitalen på 300 amerikanske dollar, som var kostnaden for å lage bikuber av tre, sier Ogaba.

Kvinnene i Kitwobee på vei for å hente honning.

FOTO: HENRY LUBEGA

Moderne

I starten var de ni kvinner. De brukte enkle metoder og primitivt utstyr, blant annet tøfyller, for å fremstille honning. I dag er de nesten 100 medlemmer og bruker moderne utstyr. Nå eksporterer de honning også til det europeiske markedet.

– Det har vært en lang reise fra håpløshet til håp og suksess, sier nåværende leder Mary Lakot.

– Det første gjennombruddet kom i 1996, da den britiske ambassadøren Edward Clay besøkte Kitgum og fikk høre om honningprosjektet. Han tok med seg noen honningprøver til en utstilling i London, der honningen kom på andreplass. Dette bidro til at mange dører ble åpnet internasjonalt, og siden da har vi ikke sett oss tilbake, forklarer Ogaba.

FN-støtte

Samme år fikk gruppen en bevilgning fra FNs utviklingsprogram (UNDP) for å kjøpe bedre bikuber fra Kenya og tilhørende utstyr.

– Tidligere måtte vi sanke honning om kvelden og lagre det under lokk om dagen. Neste kveld utvant vi honningen ved å bruke tøfyller slik at vi ikke ble angrepet av bier på dagtid, sier Ogaba.

Men det var fortsatt krig i Nord-Uganda. På et tidspunkt ble området angrepet av opprørere, og bigårdene ble ødelagt.

– Vår første innhøsting ble mindre enn forventet. Men vi har aldri mistet håpet. Vi hadde bestemt oss for at prosjektet skulle bli en suksess. Men da sikkerhetssituasjonen igjen ble verre, måtte vi flytte bikubene til et sted 25 kilometer øst for Kitgum by. På veien mistet vi alle biene, men senere klarte vi å få tak i flere, forklarer Ogaba.

Eksperterte

Kvinnene fikk etter hvert anledning til å vise frem sine produkter både i og utenfor Afrika. Samtidig ga investeringene uttelling. Inntektene økte fordi antall bikuber hadde økt til 150. Honninggruppa rår i dag over moderne utstyr som refractometer, som de bruker til å måle vannivået i honningen, lufttette spann for å unngå fuktighet i honningen, og beskyttelsesdrakter som brukes når de sanker honningen.

– Vi har en årlig produksjon på mer enn tre tonn honning og tjener nå mer enn 15 000 amerikanske dollar. Nå har jeg god råd og kan ta vare på barna mine, og det kan også de andre kvinnene. Våre liv har endret seg på grunn av dette lille insektet, avslutter Lakot. ■

Afrika blir et stort vekstområde for mobile tjenester framover, mener Joseph Mucheru.

FOTO: JAN SPEED

Framtiden er mobil

Joseph Mucheru etablerte først et internettelskap, før han solgte det. Nå leder han Googles satsing i Afrika. – Vi satser på det største ungdomsmarkedet i verden, sier han.

Av Jan Speed

Etter studier i Kenya, USA og Storbritannia etablerte han og noen venner et internettelskap for tjenestelevendører, 190-Group, i Kenya. Etter at han trakk seg ut har selskapet fortsatt å vokse. Nå bruker Mucheru arbeidstiden sin til å posisjonere Google i Afrika.

– I Afrika tenker vi langsiktig. Vi investerer med tanke på at vi skal være her lenge, sier han.

– Bruken av mobiltelefon kommer til å fortsette å eksplodere i Afrika. Mer enn halvparten av befolkningen er under 20 år. De kommer alle til å skaffe seg mobiler. Det er det primære tekniske utstyret som folk har, sier Joseph Mucheru.

Afrika er langt framme i bruk av mobiler til pengeoverføring og utveksling av kommersielle informasjon.

– Hvorfor er Afrika blitt nyskpende innen mobilsektoren?

– «Nød lærer en naken kvinne å spinne.» Vi hadde få og dårlige linjer for fasttelefon. Vi kunne bare kommunisere gjennom radio, tv og aviser. Det er enveis kommunikasjon. Da mobilen kom, var folk villige til å slutte med røyk og øl for å i stedet kjøpe seg taletid. Etterspørselen har vært enorm, forklarer Mucheru.

– Nå er mobilen blitt en del av livet. Det er her banktjenester utføres. Samtaler føres på Twitter og Facebook og søk gjøres på Google. Det er ingen grenser for hvordan det skal vokse videre.

Han mener at Afrika kommer til å bli internettets store vekstområde framover. For selskaper som Google er utfordringen å surfe på denne bølgen og knytte afrikanerne på kontinentet sammen med de som har utvandret.

Mucheru mener at den teknologiske utviklingen vil bidra til å løse problemer med sikkerhet og korrupsjon i Afrika.

– Nye medier gjør at folk kan samhandle og dele ideer. Det er en del av prosessen med demokratisering, sier Joseph Mucheru. ■

jasp@norad.no

20 Reportasje

Kjeks og Elvis – for å lindre karenfolkets lidelser

Det swinger når den lille hjelpeorganisasjonen Hvite Lilje fra Kvinesdal rykker ut for å hjelpe karenfolket. Av Øystein Mikalsen og Ken Opprann (foto), i Thailand, Myanmar og Kvinesdal →

ONE FOR THE MONEY:
Kjell «Elvis» Bjørnstad
fra Lyngdal sparer
ikke på konfekten når
han holder konsert i
landsbyen Wai Ler Mu.

22 Reportasje

← **H**ar dere hørt om Elvis? spør tolken og ser utover folke- mengden som har samlet seg for å treffe de mange gjestene fra Norge.

Det skjer ikke all verden i Wai Ler Mu. Derfor er hele landsbyen på beina når det kommer et kobbel på 21 giverglade nordmenn på besøk.

– Vet dere hvem Elvis er? gjentar tolken. Et par nølende hender blir strukket i været.

Bak hjørnet på forsamlingshuset står noen karen-barn og ser storøyd på Kjell Henning Bjørnstad. Det er varmt og 45-åringen fra Lyngdal strever med å få på seg «Elvis-uniformen», en hvit drakt med ørn på ryggen.

Julekonsert

I bedehuset i Flekkefjord er det ikke nødvendig å spørre om folk har hørt om Elvis. Over 200 tilskuere har tatt en pause i julestria for å få med seg Hvite Liljes julekonsert «Coming home for Christmas». Kjell Elvis er skremmende lik originalen, selv om den hvite drakta for anledningen er erstattet med en hvit dress.

«I'm Dreaming of a White Christmas», synger 45-åringen, mens en håndfull lokale country-artister sørger for stødig komp.

Julekonsertene er blitt et populært innslag i distriktet, og en god måte for Hvite Lilje å samle inn penger til hjelpearbeidet sitt. Artistene krever ikke betaling og det er gratis å komme inn. Pengene kommer fra kollekten, men før bøsseene går rundt tar Jan Egil Omdal ordet for å fortelle litt om arbeidet Hvite Lilje driver. Han vil vekke givergleden.

«Klart du kan få bo her, jenta mi.»

Liv Ellen Omdal, ildsjel bak Hvite Lilje

Kjell Elvis synger julesanger til inntekt for Hvite Lilje på Flekkefjord Bedehus.

Fadderne hjemme i Norge har sendt med gaver til barnehjemsbarna. Nå fotografes hvert barn med sin gave, slik at fadderne kan se hvordan gavene ble mottatt.

– I fjor brukte vi 45 milliarder kroner på julehandel her i landet, i år ender vi trolig opp rundt 50. Nordmenn bruker seks og en halv milliard på lotto, tre milliarder på rynkekrem og to milliarder på hunde- og kattermat, sier han.

Hjem for 977 barn

For fire år siden startet kona hans, Liv Ellen Omdal, Hvite Lilje. Publikum får høre at organisasjonen nå har ansvar for 977 barn fordelt på forskjellige barnehjem. Omdal forteller at de ikke bruker «én eneste krone» i administrasjon. Alle pengene som samles inn går derfor uavkortet til karen-barna.

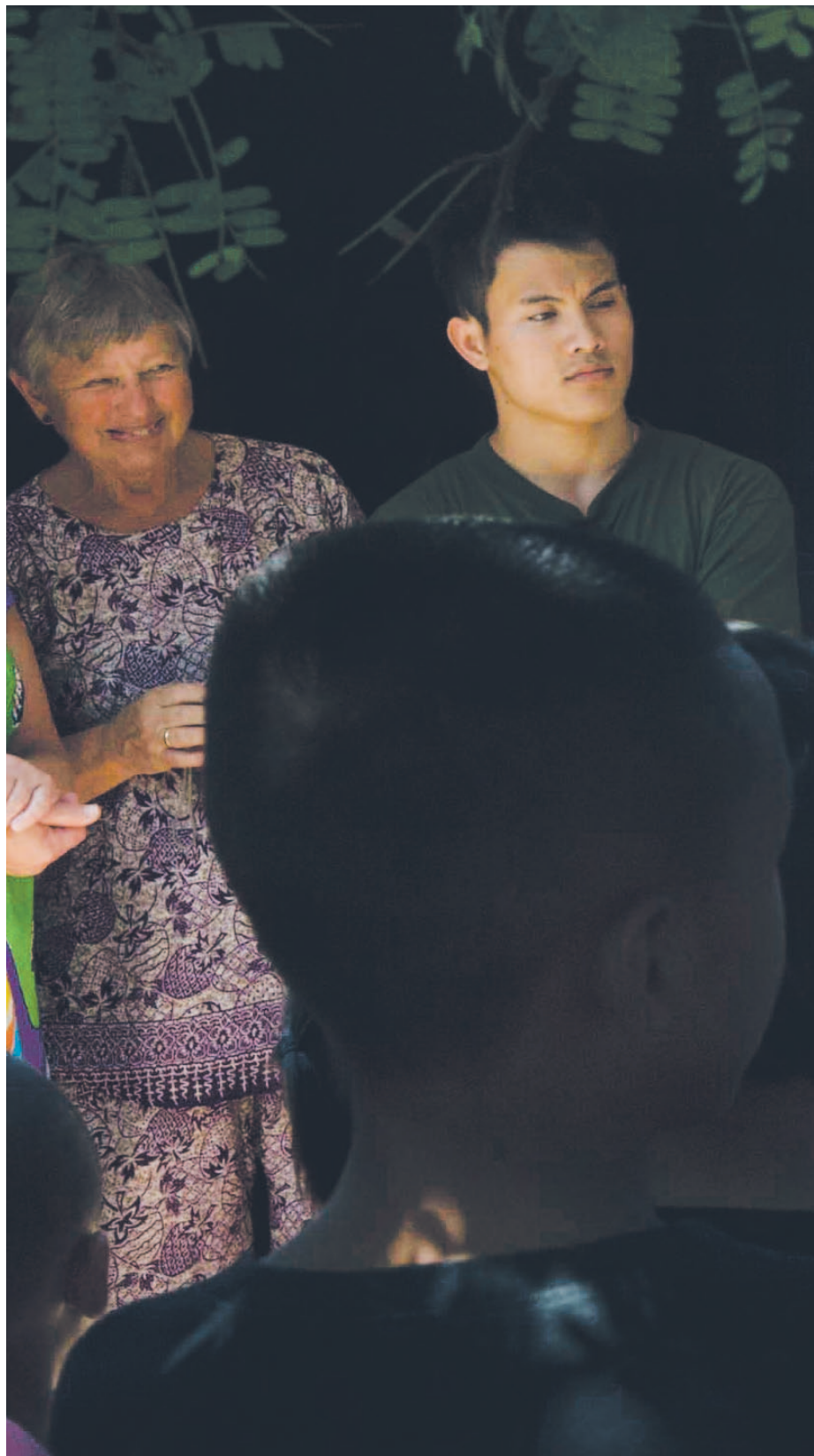
Til slutt blir det vist en kort video om de mange overgrepene burmesiske myndigheter har begått mot karenfolket. Filmen må være noen år gammel, for fredsavtalen som ble undertegnet i januar i fjor nevnes ikke med et ord. Helt på tampen er det også klippet inn en liten sekvens med utdeling av julegaver til barna på Graceland, et av barnehjemmene det samles inn penger til denne kvelden.

Milde gaver

I motsetning til videoen om krig og overgrep er snutten om gaveutdelingen rykende fersk. Den ble tatt opp måneden før da Jan Egil og Liv Ellen Omdal tok med seg en gruppe på 21 nordmenn til Thailand og Myanmar for å vise dem hva organisasjonen driver med. Deltakerne betalte sine egne reiser, og i løpet av 14 dager ble de busset rundt til alle de fem prosjektene som Hvite Lilje driver.

Brorparten av den knappe millionen ekteparet Omdal sin organisasjon har til drift kommer fra faddere. De betaler 400 kroner måneden for å støtte et barn. Mange av giverne sier at de støtter Hvite Lilje kun fordi de kjenner folkene bak organisasjonen. De er sikre på at pengene de gir kommer ungene til gode – «i stedet for å

Liv Ellen og Jan Egil Omdal bruker det meste av fritiden sin på å jobbe for barnehjemsbarn i Myanmar.

bli sløst bort i administrasjon».

– Vi merker et enormt engasjement for disse fadderbarna, forteller Liv Ellen, mens hun rigger til en plass der barna skal stå og bli filmet når de mottar julegavene fra Norge. Hun tror fadderne er nysgjerrige på å se reaksjonene når papir fleres av og tussjenner, billedbøker, fotballer og andre gaver pakkes opp.

Ambassadør

Barnehjemmet *Graceland*, der filmingen foregår, har fått navnet sitt fordi kona til den lokale kontakten deres heter Priscilla (samme navn som Elvis' eks-kone, red.anm.) og fordi Kjell Elvis er «ambassadør» for Hvite Lilje.

– Jeg ble slått av hjertevarmen og engasjementet til Liv Ellen og Jan Egil. Hver krone de samler inn kommer karen-barna til gode, og hver ekstra krone gir dem mulighet til å hjelpe enda mer. Derfor bestemte jeg meg for å være med på dugnaden med det jeg kan best – musikken, forteller Norges fremste Elvis-kopi.

Han synger gratis og lar inntektene gå til Hvite Lilje.

– Turene til Thailand og Burma for å møte Karen-folket tar jeg for å bli inspirert av arbeidet som gjøres.

Ekteparet Omdal

Liv Ellen Omdal (51) er hjelpepleier med videreutdanning som barne- og ungdomsarbeider. Hun jobber med asylsøkere på et statlig mottak i Kvinesdal.

Jan Egil Omdal (54) er distrikts-sjef for Europris-kjeden på Sørlandet. Han er økonomiutdannet.

Ekteparet bor i Kvinesdal på Sørlandet og er aktive i menigheten.

Interessen for karenfolkets sak ble vekket i 2003 da to karenske flyktninggutter trengte et besøkshjem og havnet hos familien. Ekteparet hadde aldri hørt om karen-folkets kamp mot burmesiske myndigheter, men jo mer de leste og jo mer de hørte, jo mer skjønte de at behovet for hjelp var skrikende.

Dessuten er det hyggelig å treffe karenfolket og å synge og showe litt for dem, sier Kjell Elvis.

Flyktet over

Vi er i Thailand, en liten halvtimes biltur fra Mae Sot. Disse grenseområdene til Myanmar er tett befolket av

Karenfolket

■ Karenfolket utgjør cirka sju prosent av Myanmar's befolkning på 60 millioner. De har sitt eget språk og er hovedsakelig bosatt i områdene langs grensen mot Thailand, fra den sørlige delen av Shanplatået og sør-øst. De fleste er buddhister, mens cirka 20 prosent er kristne.

■ Den væpnede konflikten mellom burmesiske myndigheter og kareniske frihetskjemperer begynte i 1949, og er blant verdens lengste borgerkriger. En våpenhvileavtale ble undertegnet i januar i 2012.

Kilder: wikipedia.com og snl.no

Hvite Lilje

■ Organisasjonen ble stiftet høsten 2008 av Liv Ellen og Jan Egil Omdal fra Kvinesdal.

■ Formålet med Hvite Lilje, er å bygge trygge barnehjem for etterlatte karenbarn både i Thailand og i Myanmar.

■ Alle Hvite Liljes medarbeidere i Norge jobber frivillig og gratis. Pengene som samles inn går uavkortet til barnehjemmene.

■ Hvite Lilje prøver å skaffe faddere til alle barnehjemsbarna sine. De arrangerer også innsamlingskonserter der artister stiller gratis opp. Hvite Lilje har pr 2012 ansvar for 977 barn og lønner et tredvetalls lokalt ansatte.

■ Organisasjonen er registrert hos Innsamlingskontrollen, og har et budsjett på rundt en million kroner i året.

■ Hvite Lilje har ikke lokale organisasjoner i Thailand og Burma. De lokalt ansatte lønnes direkte fra Norge.

Kilde: hvitelilje.no

■ Hvite Lilje har søkt Norad om støtte en rekke ganger. Alle søknadene har fått avslag.

Kilde: Norad

karenfolk. Fostersønnene i familien Omdal, Khosar (21) og Maehteh (19), kom i sin tid flyktende over grensen og levde i flyktningleirer i Thailand i flere år før de fikk status som kvoteflyktninger og ble flydd til Norge på FNs regning.

De to fostersønnene er med som tolker og hjelper de norske gjestene med å gjøre seg forstått. Asiatiske sol er kraftige saker for busslasten med sørlendinger, så det blir trangt om plassen i skyggen under trærne. Barna som bor her stimler sammen for å se på, le av og ta på disse store hvite menneskene som drypper av svette og ustanselig smører seg med solkrem.

Kjell Elvis Bjørnstad har vært her før, og vet hva som funker. På et blunk har han samlet alle ungene rundt seg mens hans spiller, shower og synger «Det var en gang et troll».

Kjeks

– Det er utrolig mange triste skjebner her, forteller Liv Ellen og holder fram en stor boks med kjeks som ungene får forsyne seg fra. Hun vet godt at behovet er større for ris enn for kjeks, men sier hun synes barna må få kose seg litt når de får besøk helt fra Norge.

– Mange av ungene her er →

ALT FOR FANSEN:

Det er varmt å trekke i Elvis-drakt i jungelen, men Norges fremste Elvis-imitator firer ikke når han skal møte et publikum.

24 Reportasje

← foreldreløse, og mange av de som har en mor og en far blir overlatt til seg selv. De ender som prostituerte på bordellene i Bangkok eller blir holdt som hus-slaver hos thaiene, sier hun.

Liv Ellen mener trafficking er den største trusselen disse barna står overfor.

– Derfor sørger vi alltid for å skaffe id-papirer til dem. Det er vanskeligere å bortføre et barn som er skrevet inn i manntall enn et som ikke er registrert noe sted og som derfor ikke eksisterer. På barnehjennene våre har vi bare ansatte som vi har sjekket grundig, og utenforstående får ikke lov å besøke barnehjennene våre uten at de kan dokumentere hvem de er og hva de skal.

11-årig «slave»

Liv Ellen rekker knapt å fullføre setningen før det kommer ei jente bort og napper henne i t-skjorta. Via fostersønnen Maehteh får jenta forklart at hun ønsker å flytte inn på Grace-land. Hun er 11 år gammel, heter Now Ku Dah, og har, etter eget utsagn, jobbet under slavelignende forhold i huset til en thailandsk familie. Nå orker hun ikke mer, og vil ha det trygt og godt.

– Hvor er foreldrene dine da? spør Liv Ellen.

Jenta kan fortelle at faren er død og moren lever på burmesisk side av grensen, uten jobb og uten annet valg enn å sende datteren over til Thailand for å jobbe. Jenta fortsetter fortellingen om hvor vanskelig det er å være hos thaiene – og hvor mye bedre hun er sikker på at det vil bli hvis hun bare får flytte inn.

Liv Ellen nikker og lyser opp i et smil, mens hun strekker frem hendene og gir den spede 11-åringen en ekte sørnorsk bamseklem.

– Klart du kan få bo her, jenta mi, sier hun.

Now Ku Dah smiler når hun slipper ut av favntaket til Liv Ellen.

«Ikke noe valg»

– Sânt hører vi hele tiden. Hver gang vi er her nede blir jeg slått av alle skjebnene. Det er utrolig godt å vite at vi i det minste kan hjelpe noen av dem. Jeg har ingen garanti for at jenta snakker sant, men sånn jeg ser det har jeg ikke noe valg. Jeg kan ikke avvise et barn som ber om hjelp. Hadde hun hatt det bra ville hun jo ikke kommet hit og bedt om tak over hodet, sier Liv Ellen.

Hvite Lilje lønner lokalt ansatte til å drive barnehjennene for seg, og prøver hele tiden å finne måter å utvide virksomheten sin på. Det er ikke et mål i seg selv å vokse, men ønsket

«Sånn jeg forstod det, skyldtes uroen uenighet om en lokal fredsavtale. Drapene hadde ikke noe med oss å gjøre.»

Liv Ellen Omdal, ildsjel bak Hvite Lilje.

om å gjøre mer har på ingen måte avtatt. Snarere tvert om.

Ulovlig over grensa

De svære kjeksboksene begynner å tømmes og alle barna på Graceland er filmet med gavene sine i hendene, så nå er det på tide å forflytte seg. Neste stopp er Wai Ler Mu, inne på burmesisk territorium. Ingen av nordmennene i følget har gyldige visum til Myanmar, men Nerda, den lokale fikseren og kjentmannen, mener at et offisielt burmesisk visum hadde vært fullstendig verdiløst.

Karenfolket rår grunnen alene langs store deler av grensa til Thailand. Av den grunn ville et burmesisk stempel i passet antagelig bare gjort ting mer komplisert. Vi skal derfor ta oss illegalt over Moei-elva som renner brungrå gjennom det grønne landskapet.

En ferjemann i en lang metallbåt med påhengsmotor skal frakte oss over. Skroget skraper mot steinene på elvebredden når skipperen skubber oss ut i strømmen og hopper om bord.

Foran oss ligger Myanmar, bak oss Thailand.

Hvite Lilje har ingen prosjekter i Wai Ler Mu, men har med seg 50 sekker ris til landsbybefolkningen. Hensikten med besøket er å vise solidaritet. Derfor har Jan Egil Omdal og Kjell Elvis Bjørnstad med seg fullt lydanlegg og et lite aggregat for å lage strøm. Det skal bli både kjeks og Kjellvis her også.

Så kom Jesus

Det luftige forsamlingshuset er fullt av folk. Sørendingene setter seg på plaststolene i lokalet, mens lokalbefolkningen står langs veggene eller sitter på gulvet. Alle får brus og kjeks.

Det hviler en forventningsfull spenning over lokalet når generalmajor Saw Yin Nu entrer lokalet. Utenfor har de bevæpnede livvaktene tatt oppstilling. Jan Egil tar mikrofonen og showet kan starte.

– Vi kommer fra et land som heter Norge. Før i gamle dager bodde det folk der som het vikinger, sier han og tar en kunstpause før han fortsetter.

– Disse vikingene var noen fæle typer som sloss og plyndret, drepte og voldtok. Men så fikk de høre om Jesus. Vikingene syntes det var rart at denne mannen ville gå i døden for å sone for andre menneskers synder, men litt etter litt kom Jesus inn i hjertene deres. Og dermed begynte de å leve i fred med hverandre.

Mange karener er kristne, så vikinghistorien treffer sitt publikum. Når Jan Egil har snakket ferdig og overrakt et lite vikingskip i sølv til en lokal general, er det på tide med ettermiddagens hovedattraksjon.

Kjell Elvis-show

Panna til Kjell Elvis glinser av svette alt før han har kommet seg opp på scenen. Playbacket tordner om kapp med aggregatet utenfor.

«It's one for the money, two for the show, three to get ready, now go cat go», synger han mens publikum ser hvordan den hvite mannen i den hvite

Den militære lederen Saw Yin Nu får overlevert en gave, et vikingskip i sølv, av ekteparet Omdal. Han er general-

drakta gjør alle slags krumspring for dem. Straks han er ferdig med «you can do any thing, but lay off my blue suede shoes», kaster Kjell Elvis svettekluten sin ut i folkemengden. Om ikke folk i den isolerte landsbyen har hørt om Elvis før, så vet de nå i hvert fall veldig godt hvem Kjell-Elvis er.

Stemningen er god, men plutselig får de lokale medarrangørene det travelt. Gruppen med nordmenn må se å komme seg over til Thailand igjen, og det kvikt. Det er oppdaget sivilkledde burmesiske soldater utenfor lokalet, og stemningen er på kokepunktet. Selv om fredsavtalen mellom karenfolket og burmesiske myndigheter har vært overholdt i over et år er skepsisen fortsatt stor mellom de to folkeslagene.

Hjelper til

Fostersønnene Maehteh og Khosar vet så altfor godt hva krig og fare er for noe, og hjelper til med å få folk om bord i elvebåten.

Det skal vise seg å være et fornuftig trekk, for samme kveld blir tre mennesker drept i landsbyen på grunn av uroen som spredte seg. To av dem blir skutt om bord i den samme elvebåten som fraktet det norske

følget tilbake til Thailand, mens én blir skutt ute i elva.

Ettersom voldshandlingene skjedde etter at følget fra Norge hadde dratt, vet ikke Liv Ellen nøyaktig hva som skjedde, eller hva som var grunnen til at det endte med skyting og drap.

– Sånn jeg forstod det skyldes uroen uenighet om en lokal fredsavtale som skulle undertegnes. Drapene hadde ikke noe med oss å gjøre, sier hun.

Reddet «general»?

Liv Ellen mener at det til og med kan hende at de reddet livet til karenfolkets lokale «general». – Ryktene vil nemlig ha det til at det var han de sivilkledde burmeserne ville drepe, for å stoppe fredsavtalen. Men da det plutselig virret 21 hvite folk rundt i landsbyen med kamera, ble planene endret, sier hun.

Ildsjelen fra Kvinesdal forteller at det ikke er første gangen Hvite Lilje er i en farlig situasjon. – Men vi kan ikke slutte å hjelpe av den grunn. Jeg orker ikke tanken på hva som ville skjedd med alle barna våre, om vi plutselig hadde gitt opp og lagt ned arbeidet vårt, sier Liv Ellen. ■

major og en av karenfolkets øverste militære ledere.

Asia-forsker: – Hode- rystende galt

ASIA-EKSPERTEN Stein Tønnesson er skeptisk til at en liten norsk bistandsorganisasjon med svak lokal kunnskap opererer i et komplisert konfliktområde i Myanmar. Området der Hvite Lilje har sitt barnehjem er kontrollert av Karen National Union og deres opprørshær.

– Hvis vi anser Hvite Lilje som en ren støttegruppe av kristne trosfeller, kan deres handlemåte kanskje unnskyldes med at de bare gjorde det lokale kontakter la opp til. Lokale KNU-folk må ha gjort en feilvurdering, sier Tønnesson som viser til at den norske organisasjonen inviterte inn en gruppe nordmenn til et sted hvor tre mennesker ble drept dagen etter besøket.

– Hvis vi derimot ser på Hvite Lilje

som en bistandsorganisasjon som ønsker å kanalisere hjelp til barn i et konfliktområde, tyder reportasjen på at organisasjonen har brutt de mest elementære prinsipper for engasjement i sårbare stater og situasjoner, sier Tønnesson.

Den tidligere PRIO-direktøren mener at det første prinsippet bistandsarbeidere må forholde seg til er å skaffe seg innsikt i konfliktens kontekst, blant annet av hensyn til andre menneskers sikkerhet.

– Det er hoderystende galt å føre en stor gruppe nordmenn inn over en landegrense til et konfliktområde uten først å ha foretatt en grundig vurdering av kontekst og risiko. Det andre prinsippet er det velkjente «do no harm»-prinsippet, det vil si å ikke gjøre skade for den lokalbefolkningen man ønsker å hjelpe, sier han.

Den erfarne forskeren leder i dag Øst-Asia-fredsprogrammet ved Uppsala universitet. Han viser til at bistand til fattige samfunn uvilkårlig vil føre til påvirkning av lokale maktforhold og at nye konflikter kan oppstå når penger kommer inn og noen skal tilgodeses på bekostning av andre.

Stein Tønnesson, leder for Øst-Asia-fredsprogrammet ved Uppsala universitet

Gvunvor Skancke, underdirektør i Norad

Dagen etter at 21 nordmenn besøkte området ble tre mennesker drept, trolig av burmesiske sikkerhetsstyrker. Drapene skjedde ved denne elva.

Norad: – Kan forverre konflikter

– ALL ERFARING fra bistand peker på viktigheten av å forstå lokale forhold. I visse situasjoner kan utenlandske organisasjoners bistandsinnsats bidra til å forverre konflikter. Dette aspektet må ikke undervurderes, sier underdirektør Gunvor Skancke.

Hun representerer det statlige bistandsdirektoratet Norad som har som sin hovedoppgave å kvalitets-sikre norsk bistand, herunder også søknader fra norske frivillige organisasjoner. Skancke uttaler seg på generelt grunnlag og ønsker ikke å kommentere Hvite Liljes prosjekter i Thailand og Myanmar.

Den erfarne Norad-byråkraten understreker viktigheten av krav til god forståelse, kunnskap og innretning av bistand som ikke volder skade. –

Disse kravene er like sterke enten det gjelder små eller store frivillige organisasjoner. Og ildsjel-organisasjoner kan ikke unntas.

– Store organisasjoner har ofte et større apparat og flere ressurser å trekke på. Norad er derfor særlig varsomme med å gi tilskudd til mindre solidaritetsorganisasjoner som ønsker å jobbe i områder preget av kompleksitet og konflikt, sier hun.

Gjennom årene har hun forholdt seg til hundrevis av norske organisasjoner. – Min erfaring er at mindre organisasjoner kan ha vanskeligheter med å ha oversikt over komplekse rammer rundt prosjektet de brenner for. Møter med fattige mennesker med store behov og iveren etter å bidra kan skygge for forståelsen av egen rolle som utenlandsk organisasjon, sier hun.

Er det en menneskerett å drive bistand? Se leder på side 2.

Refses norsk helsebistand

Utenriksdepartementet har dårlig kontroll over pengestrømmen og hjelpen er lite effektiv, mener Riksrevisjonen om den norske helsebistanden til Malawi. Den norske ambassaden i landet får også knusende kritikk. **Av Anne Håskoll-Haugen og Hege Opseth**

Rapporten på over 100 sider gransker Riksrevisjonen effekten av Norges støtte til helsesektoren i Malawi. Riksrevisjonens team har jobbet med rapporten i over halvannet år. Dommen er ikke nådig:

«Det er betydelige svakheter ved oppfølgingen av bruken av norske bistandsmidler i helsesektoren i Malawi», skriver Riksrevisjonen.

Ikke gjort rede for pengebruk

Norge er blant de største givere av helsebistand til Malawi og har utbetalt 940 millioner kroner i bilateral helsebistand i perioden 2004–2011. I tillegg kommer 400 millioner kroner i generell budsjettstøtte. Det er oppfølging av disse pengene som kritiseres hardest.

Riksrevisjonen konstaterer blant annet at det er store svakheter i landets offentlige finansforvaltning. Størsteparten av bistanden fra Norge gis

«Det er betydelige svakheter ved oppfølgingen av bruken av norske bistandsmidler i helsesektoren i Malawi.»

Riksrevisjonens rapport om norsk helsebistand til Malawi

som budsjettstøtte, og det settes derfor spørsmålsteget ved om det er forsvarlig å gi den type støtte til Malawi.

I tillegg har Tusenårsmålenes fokus på helse ført til at Malawi fikk tredoblet helsebistanden fra 2002 til 2009. Den globale vaksinealliansen og Det globale helsefondet har i samme periode sprøytet inn over tre milliarder kroner.

«En vesentlig ressursøkning til land med svake helse- og finansforvaltningssystemer gir risiko for lite effektiv bruk av ressursene,» skriver Riksrevisjonen i rapporten.

Uten nok ressurser

Riksrevisjonen mener også det er store svakheter ved den norske ambassadens oppfølging av lokale revisjoner av helsesektorprogrammet. Det er dokumentert flere tilfeller der det ikke er gjort rede for bruken av midlene, og ambassaden har ikke fulgt opp på en god nok måte, melder Riksrevisjonen.

«For fire av årene i undersøkelsesperioden unnlater Malawiske myndigheter å besvare Norge og andre givers skriftlige spørsmål til funnene i revisjonsrapporten, uten at det får følger. Ett år unnlater også Norge og givene å foreta en skriftlig oppfølging av revisjonsrapporten, til tross for at revisjonen peker på vesentlige feil og mangler.»

Riksrevisor Jørgen Kosmo

FOTO: ILJA HENDEL / RIKSREVISJONEN

Riksrevisjonen mener i tillegg at den norske ambassaden ikke har hatt kompetanse eller kapasitet til å følge opp. Dette er ikke tilfredsstillende når betydelige bistandsmidler gis som sektor-budsjettstøtte til et land hvor systemene for offentlig finansforvaltning er så svake som i Malawis tilfelle, skriver de i rapporten.

Leger på kurs, ikke på jobb

Rapporten peker også på et velkjent problem i bistand: Tilleggene for korte kurs tilsvarende en hel månedslønn for en lege eller sykepleier i Malawi. Godtgjørelser for reiser, seminarer og kurs i forbindelse med kapasitetsbygging har blitt en attraktiv måte for å skaffe seg ekstra penger i lønningsspen. Samtidig har malawisk helsevesen kronisk mangel på fagpersonell. Ifølge rapporten har pengestrømmen til landet ført til at tilgangen på helsepersonell har blitt dårligere.

«Det er også klare indikasjoner på at satsene for kost- og nattillegg for reiser, kurs og seminarer er så høye at de fungerer som lønnstillegg og gir uhensiktsmessige insentiver for fravær,» heter det i rapporten.

– Norske bistandsmyndigheter bør sammen med andre givere og lokale myndigheter sette i verk tiltak for økt tilgjengelighet av helsepersonell, medisiner og medisinsk utstyr. Dette er nødvendig for at bistanden skal komme hele befolkningen til gode, sa riksrevisor Jørgen Kosmo under lanseringen av rapporten.

Ikke bare svart

Rapporten slår likevel fast at det har skjedd en positiv utvikling i Malawi. Spesielt nevner rapporten at norsk bistand bidrar til at utviklingen for barne- og mødre helse og grunnleggende

helsetjenester i Malawi går i riktig retning. Det er også gjort store fremskritt innen blant annet vaksinerings av barn og behandling av aids-syke.

UD svarer på kritikken

Utviklingsministeren og utenriksministeren skriver i et svar til Riksrevisjonen at de er enige i at oppfølgingen fra Norge ikke har vært god nok. De informerer om at sakene følges opp i henhold til retningslinjene for behandling av mistanke om økonomiske misligheter. To av de tre sakene om penger som det ikke kunne gjøres rede for er allerede oppklart, sa utviklingsminister Heikki Eidsvoll Holmås til Bergens Tidende få dager etter at rapporten ble lansert.

UD sier seg også enig i at bruken av kost- og nattillegg for seminarer kan skape feil insentiver. Når det gjelder risikoen ved å gi budsjettstøtte til et land som Malawi, mener UD at den er akseptabel.

Men i kritikken av ambassadens kompetanse er UD uenige med Kosmo og hans kollegaer: Departementet mener Riksrevisjonen kun har sett på et utvalg av dokumentasjonen og ikke vektlagt ambassadens innsats for å styrke offentlig finansforvaltning.

– Malawi er intet enkelt land å jobbe i, anerkjente riksrevisor Kosmo på pressekonferansen. ■

Budsjettstøtte

■ Budsjettstøtte er en form for bistand som gis direkte til myndighetene i utvalgte utviklingsland. Sektorbudsjettstøtte er direkte støtte til myndighetene, men øremerket en bestemt sektor.

Norge har støttet helsesektoren i Malawi med 940 millioner kroner mellom 2004 og 2011. I en ny rapport kommer Riksrevisjonen med kross kritikk av deler av denne bistanden. Bildet er fra operasjonsstua på Dowa distrikts-sykehus i Malawi

FOTO: KEN OPPRANN

16 Tema: Ulovlig hogst

7.2012 BISTANDSAKTUELT

BISTANDSAKTUELT 7.2012

I krig mot skogmafiaen

For tretten år siden ble politimannen Demétrius Luiz Dos Santos Bernal skutt i armen leder en markotkaksjon i en av Rio de Janeiro's favelaer. Han forteller at kampen mot ulovlig hogst kan vinne.

Opp mot 90 prosent av alt trevirke som omsettes fra verdens regnskoger er ulovlig hugget, fastslår en fersk FN-rapport. Kriminelle nettverk tjener milliarder på utbyggingen. – Vi kan ikke overlate dette problemet til velmenende organisasjoner og byråkrater. Svaret er mer politi, mener FN-ekspert. **Av Espen Røst, i Brasil**

Det er ikke lenger slik at norske bistandsmidler til miljøutvikling brukes på biologisk mangfold og urfolksterrier. Nå støttes også rapporten omsettes ulovlig hugget trevirke for minst 30 milliarder dollar årlig. Derfor har Norge bidratt med 5,5 millioner kroner fra

regjeringens klima- og skogsatsning til et internasjonalt politisamarbeid i kampen mot skogmafiaen.

Demétrius Luiz Dos Santos Bernal (44) er spesialist i jungeloperasjoner i Brasils statlige politi. Han jobber til daglig med de største utfordringene i kriminalitetsbekjempelse i Amazonas: markotkaksjon og ulovlig tømmerhogst. Nå har han delt av krimisaken sin med politikkollegaer fra andre latinamerikanske land, der regnskog er avgjørende for politistruktur.

– De som skal være med i kampen mot skogblydrene må vite hvor dan de skal overleve i jungelen. De må kunne bruke naturen og alt det den har å tilby, samtidig må de forstå hvordan de kriminelle jobber og tenker, sier Bernal.

Førlig jobb
44-åringen er ute på operasjoner minst en gang i måneden. Ofte flere timer i strekk. På det lengste har han oppholdt seg nesen seks måneder sammenhengende i skogen. For tretten år siden ble Bernal skutt i armen da han ledet en markotkaksjon i en av Rio de Janeiro's favelaer. Kampen mot ulovlig hogst også kan være farlig. – Det er snakk om enorme pengesummer i denne bransjen. Og mange av dem driver ulovlig hogst er godt

organisert. Slik vi var på en operasjon mot ulovlig hogst beslagla vi flere hogstmaskiner og arresterte 7 personer. Det var en vellykket aksjon, men jeg har vært med på operasjoner mot tømmerhuggerer der det har vært skuddbykslinger, forteller den erfarte politimannen.

Brasil er et av landene som har kommet lengst i å bruke politi i kampen mot avskogingen. Myndighetene har de siste årene satt av mellom 20 og 30 millioner dollar til jungeloperasjoner. For å ta de store aktørene, forteller Bernal at brasiliansk politi peker seg ut områder med spesielt rask avskoging via satellittbilder. Så setter de sin kommunikasjons- og politi på bakken. Ustyre blir konfiskert, destrukert og de kriminelle blir arrestert. I tillegg drives det teknisk og taktisk etterforskning for å ta bakmennene, og for å avdekke transportruter. Det er gjennom denne typen aksjoner brasiliansk politi har avdekket falske og manipulererte transportlister. Og det er gjennom denne typen aksjoner de har klart å bremse den ulovlige tømmerhandelen, mener Bernal.

– Vi bruker satellittovervaking i kampen mot den ulovlige avskogingen. Men det er bare et verktøy, det er viktig å vite at vi undanner mer politi som klarer den tette oppgaven det er å kunne operere i jungelen.

Lærer å overleve
Det er tidlig morgenen utenfor polititreningsleiren CIAPA vel tre timer i håk nordvest for delstatshovedstaden Manaus. Sola har for lenge ligget å trengte gjennom det tette bladverket.

Tema: Ulovlig hogst 17

– Fint om politiet vil hjelpe oss

DAGLIG LEDER i Regnskogfondet, Lars Løvdal synes det er bra at Norge bruker bistandsmidler i kampen mot ulovlig tømmerhogst. – Ulovlig hogst er et enormt problem, og risikoen for å bli straffet er minimal i de fleste land. Alle gode krefter må trekke sammen for å stoppe disse kriminelle kreftene som utnytter regnskogen. Han er derfor ikke enig at løsningen på problemet først og fremst er mer politi.

– En ren politiløsning vil ikke løse dette problemet, men det er fint om politiet vil hjelpe oss i det livsviktige arbeidet med å ta vare på verdens

Daglig leder i Regnskogfondet, Lars Løvdal

regnskoger. Det trengs både bedre lovverk og at lovene håndheves. Politiet bør fokusere på bakmennene i dette spillet, de som organiserer det hele og tjener de store pengene. Dessuten bør de samarbeide med mennesker som bor i skogen og de kreftene som er opptatt av å ta vare på den, slik at politiets innsats har mest mulig effektivitet, sier Løvdal.

Lover mer bistandsmidler til kampen mot ulovlig hogst

NORGE KOMMER til å bruke mer av skogfondene i kampen mot de kriminelle tømmerhogst-syndikaterne. Det bekrefter miljøvernminister Bård Vegar Solhjell i Bistandsaktuelt.

Miljøvernminister Bård Vegar Solhjell

– Brasil har det gitt svært gode resultater i forbedring av håndhevelsen av eksisterende lovverk, inkludert gjennom politiaksjoner i regnskogen, sier Solhjell.

Ministerens mener den økende ulovlige hogsten av regnskogen er en alvorlig utfordring for det globale arbeidet mot avskoging.

– Det tapper landene for enorme inntekter og er tyveri av ressurser fra noen av verdens fattigste mennesker. At problemet er økende gjør Norge og Interpol/UNEPs arbeid enda viktigere, mener SV-statsråden.

– Fokusert i Interpol-prosjektet

Amélio Olimpio Lopez leder politistudentene hvordan de skal lage teller for å skaffe seg mat. Når det federale brasilianske politiet er på oppdrag mot skogmafiaen kan de måtte klare seg i ukevis ute i skogen, uten kontakt med omverdenen.

Bistandsaktuelt skrev i fjor høst om den norsk-støttede opplæringen av politifolk i Amazonas. Nå har politifolkene arrestert nærmere 200 mennesker og beslaglagt store mengder ulovlig tømmer.

Norsk-støttet storaksjon i Amazonas

Nesten 200 mennesker er arrestert i en storstilt politiaksjon i Amazonas. Samtidig er 2000 lastebillass med ulovlig hugget tømmer verdt millioner av kroner beslaglagt. Massearrestasjonene og beslagene er resultat av en norskstøttet Interpol-satsing. **Av Espen Røst**

september i fjor skrev Bistandsaktuelt om det første Interpol-ledede arbeidet mot ulovlig tømmerhogst i Amazonas, og rapporterte fra en treningsleir i Brasil for politi fra flere latinamerikanske land.

Millionbeslag

Under treningsleiren fortalte Interpol-topp Marco Antônio Araújo de Lima at Interpol planla en større operasjon mot ulovlig hogst i regnskogen med kodenavnet LEAD, men han ønsket den gang ikke å gå i detaljer.

I slutten av februar kom så avsløringen fra Interpols hovedkvarter i Paris: «Interpols første internasjonale operasjon rettet mot storskala ulovlig hogst (...) har resultert i nesten 200 arrestasjoner, samt beslag tømmer for av millioner av dollar, og rundt 150 lastebiler i Mellom- og Sør-Amerika».

Operasjon LEAD ble igangsatt på slutten av fjoråret og utført i 12 land

i Mellom- og Sør-Amerika i regi av Interpols program for miljøkriminalitet. Ifølge Interpol utgjør beslaget mer enn 50 000 kubikkmeter med ulovlig hugget regnskog. Tømmeret har en verdi på rundt 8 millioner amerikanske dollar. Politiorganisasjonen melder at til sammen 193 mennesker ble arrestert i aksjonene. 118 av disse er nå under etterforskning for grov miljøkriminalitet.

Bare begynnelsen

Opp mot 90 prosent av alt trevirke som omsettes fra verdens regnskoger er ulovlig hugget, og kriminelle nettverk tjener milliarder på utbyggingen. Ifølge en rapport signert FNs miljøprogram UNEP og Interpol fra 2012, kan ulovlig hogst stå for så mye som 40 prosent av den årlige avskogingen av tropisk skog. Det er nettverk av kriminelle grupper som står bak den voldsomme utbyggingen, og ifølge rapporten omsettes ulovlig hugget

David Higgins, programdirektør i Interpols avdeling for miljøkriminalitet.

Operasjonen er bare begynnelsen på Interpols arbeid for å bistå medlemsland i å bekjempe skog-kriminalitet.

tømmer for minst 30 milliarder dollar årlig.

Operasjon Lead er bare begynnelsen på Interpols arbeid for å bistå sine medlemsland i å bekjempe ulovlig hogst og skog-kriminalitet, sier David Higgins, programdirektør i Interpols miljøkriminalitetsavdeling.

Han understreker at arbeidet er viktig, ikke bare fordi kriminaliteten påvirker helse og sikkerhet til samfunn som lever i og av regnskogen, men også fordi det fører til betydelige miljømessige og økonomiske konsekvenser for landene kriminaliteten skjer i.

– Prosjekt LEAFs mål er å bekjempe den ulovlige handelen med tømmer, som foreløpig er anslått til å være verdt mellom 30 og 100 milliarder dollar årlig, sier Higgins.

– Etterretninginformasjon vi har samlet inn i første fase av operasjonen, vil vi bruke som grunnlagsmateriale for enda mer presise tiltak mot den ulovlige hogsten, sier Davyth Stewart, som er teamleder for det norskstøttede prosjektet.

Fornøyd

Norge har bidratt med 5,5 millioner kroner fra regjeringens klima- og skogsatsning til det internasjonale politisamarbeidet i kampen mot skogmafiaen.

Underdirektør Vigdis Halvorsen har ansvaret for den delen av norsk

klima- og skogstøtte som ligger under Norad sivilsamfunnsavdeling. Hun er svært fornøyd med resultatene LEAF-prosjektet så langt har oppnådd:

– Resultatene er positive og Interpol har gjennomført en vellykket «frontline»-operasjon. Målet med prosjektet er å bekjempe organisert ulovlig hogst av regnskog. Det er derfor positivt at prosjektet gir opplæring i å etterforske selskapene som står bak den ulovlige hogsten, sier Halvorsen.

Hun forklarer at Norad støtter trening og opplæring av politistyrker i deltakerlandene, mens selve operasjonene er finansiert av landene selv. ■

Klima- og skoginitiativet

■ Det norske klima- og skoginitiativet har så langt utbetalt cirka 5,5 milliarder norske kroner. Den største utbetalingen har gått til Brasil som har fått drøyt 2,5 milliarder kroner. Det er hittil brukt til sammen 553 millioner kroner gjennom Amazonas-fondet. De 2 milliardene som så langt ikke er brukt, er satt av i gjeldsbrev i Norges Bank.

■ Andre store mottakere er Indonesia, Guyana, FNs Redd-program og Congo Basin Forest Fund.

28 Aktuelt

■ ARBEIDSLEDIGHET

Økende arbeidsledighet

Den globale arbeidsledigheten kan komme opp i 202 millioner innen utgangen av året, anslår FNs internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO. Lite tyder på snarlig bedring, skriver FN-sambandet.

■ MILJØVERN

62

prosent er nedgangen i antall skogsefanter i det sentrale Afrika. Det er nå bare 100 000 skogsefanter igjen.

■ TANZANIA

Oppløser korrupsjons-komite

Tanzanias nasjonalforsamling har oppløst en parlamentskomité som skulle overvåke offentlige institusjoners arbeid og pengebruk. The Parastatal Organization Accounts Committee (POAC), har ifølge politiske analytikere bidratt til å avdekke en rekke tilfeller av korrupsjon samt strukturelle svakheter i offentlige institusjoner.

På utkikk etter nye mål

Historien vil ha det til at FNs tidligere generalsekretær Kofi Annan alene skrev de gamle tusenårsmålene om utvikling, på en serviett. Men når de nye skal lages, skal «alle» bli hørt. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Deadline er i 2015, men prosessen er for lenge i gang. Fra India i sør til Finland i nord holder FN møter hvor sivilsamfunnet får si hva de mener skal til for å bekjempe fattigdom.

Og diskusjonen går høylytt: Bør det i det hele tatt lages nye mål? Var de gamle målene riktige? Var de politiske nok? For tekniske? Hvilken periode bør de nye gjelde for? Bør mål om miljøvern inkluderes når de nye skal lages? Og hva med fordelingsproblemer? Prosessen refereres til som *post 2015-debatten*.

Også i det norske bistands- og utviklingsmiljøet er debatten i gang. Bistandsaktuelt har spurt norske aktører: *Hva mener de må med i de nye tusenårsmålene?*

– De nye tusenårsmålene må fokusere på barn. Forhandlinger i blant annet WTO tar ikke hensyn til utviklingslandenes

behov og dermed brytes barns rettigheter systematisk. Man må opprettholde et spesielt fokus på dagens mål nummer åtte som sier at bekjempelse av fattigdom er et internasjonalt samarbeidsprosjekt.

Andrea Sjøvoll, leder i PRESS, Redd Barnas ungdomsorganisasjon

– Tusenårsmålene må i større grad reflektere prioriteringene i utviklingsland: Økte investeringer i

infrastruktur, og lønnsomt og bærekraftig næringsliv som skaper arbeidsplasser. Å skape arbeid for alle er helt sentralt i norsk politikk, det bør det også være i Tusenårsmålene etter 2015.

Kjell Roland, administrerende direktør i Norfund – Statens Investeringsfond for Nærings- og utviklingsland

– Nye utviklingsmål må rette seg mot årsakene til fattigdom og ulikhet. Retten til arbeid, anstendig inntekt og respekt for menneskerettigheter vil kanskje være det største bidraget. Det er behov for et mål om retten til seksuell og reproduktiv helse, og et mål som kan bidra til å redusere kjønnsdiskriminering.

Anne-Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp

– De nye tusenårsmålene må sikre politisk handling og ansvarliggjøring. De må bestå både av kvantitative og kvalitative mål. Hovedprioritet må være å ut-

jevne sosiale forskjeller, også innad i land, styrke sivilsamfunnets rolle som endringsaktør, samt større fokus på miljø- og klimautfordringer. **Martha Skretteberg, generalsekretær i Caritas Norge**

FNs generalsekretær Ban Ki-moon skuer mot en tid etter 2015. Da skal nye globale utviklingsmål være på plass.

FOTO: UN PHOTO/ MARK GARTEN

– De nye tusenårsmåla må sikre at alle stater forpliktes på rettighetene til sin befolkning. Av disse rettighetene MÅ retten til mat og investeringer i landbruk stå sentralt. Investeringer i småskala-landbruk reduserer fattigdom mer effektivt enn investeringer i en hvilken som helst annen sektor. **Knut Harald Ulland, direktør i Utviklingsfondet**

– Klimaendringene vil føre til et økende antall katastrofer i allerede utsatte og sårbare områder. Derfor må vi ha tiltak i de nye tusenårsmålene som helt konkret styrker den lokale motstandskraften. Vi må gjøre

lokalsamfunnene i stand til å forebygge katastrofer og håndtere egne humanitære utfordringer. **Åsne Havnelid, generalsekretær i Røde Kors**

– Vi må utrydde, ikke bare halvere, global fattigdom og stoppe tapet av biologisk mangfold. Vi må anerkjenne at globale ressurser er begrenset, må fore-

deles rettferdig og at den rike verden må redusere sitt økologiske fotavtrykk. Fornybarsamfunnet, hvor alle har tilgang til fornybar energi, er viktig, og klimautslippene må reduseres drastisk.

Nina Jensen, generalsekretær i WWF

■ INNSAMLING

Hva er faste?

Kirkens Nødhjelp arrangerer hvert år en stor innsamlingsaksjon, «Sammen for andre», i fastetiden – de 40 dagene før påske. Men nær halvparten av det norske folk kjenner ikke til faste i det hele tatt, viser en ny undersøkelse Opinion har laget for Kirkens Nødhjelp.

■ BISTAND

83

millioner mennesker fikk hjelp av CARE i løpet av 2012. I løpet av 2012 har CARE arbeidet i til sammen 84 land, skriver organisasjonen selv.

■ AFGHANISTAN

Mer korrupsjon i Afghanistan

Bestiktelser til offentlige tjenestepersoner er anslått å ha vært på 3,9 milliarder dollar, eller 21,6 milliarder kroner, i fjor. Det er en økning på 40 prosent fra tre år tidligere, ifølge en rapport fra afghanske korrupsjonsmyndigheter og FNs program for narkotika og kriminalitet (UNODC).

**Tusenårs-
målene**

- Tusenårsmålerklæringen fra 2000 var et forsøk på å samle den internasjonale bistandsinnsatsen rundt noen felles mål. Slik håpet man at bistanden skulle bli mer effektiv.
- I 2002 ble en smørbrødlister med åtte mål presentert. Alle medlemslandene i FN signerte og lovet at verden skulle bli et bedre sted.
- Fristen for å nå dem ble satt til 2015.

– I de nye tusenårs-
målene må vi legge
en ambisiøs plan for
å løse verdens flykt-
ningkriser. Over
42 millioner men-
nesker er på flukt.

Å oppnå varige løsninger for denne gruppen er viktig for at de skal få ta del i utviklingen og for å skape stabilitet.

**Toril Brekke, konstituert
generalsekretær i Flyktninghjelpen**

– Ikke oppnådde
tusenårsmaal krever
global oppmerk-
somhet og bør in-
kluderes i post-
2015 agendaen.

Konkrete mål som har skjerpet samarbeid og innsats bør vektlegges videre. Målene bør reflektere reelle endringer i verden, bør omhandle ulikhet og ta høyde for sammenhengen mellom miljø og utvikling. Selve dialogen om nye mål er viktig!

Villa Kulild, direktør i Norad

– Tusenårs-
målene
må inneholde ret-
ten til et anstendig
arbeidsliv, hvor sys-
setsetting, innsats
for arbeidstaker-
rettigheter, sosial

beskyttelse og sosial dialog står sentralt. Arbeid er en forutsetning for å få folk ut av fattigdom. Jobbskaping er en forutsetning for vekst. Uten jobb, ingen framtid.

**Vidar Bjørnstad, leder av
internasjonal avdeling i LO**

– Verden er ikke
fattig, den er urett-
ferdig! Kampen
mot urettferdighet
en av de viktigste vi
står overfor. Det er
ikke nok med fat-
tighedsreduksjon,

vi trenger reduksjon av ulikhet. Tusenårs-
målene må ta høyde for dette, og ha med et mål om mindre ulikhet og mer rettferdig fordeling av makt og ressurser.

**Ingrid Rostad, leder Norsk
Folkehjelp Solidaritetsungdom**

– Målene må ta for seg økende forskjeller mellom fattige og rike. De fattigste må sikres lik tilgang til grunnleggende velferd av god kvalitet, som helse og utdanning. Bistand er ikke nok, andre virkemidler som skatt og intern omfordeling må med. Miljø og utvikling må ses i sammenheng.

**Tove Wang, generalsekretær
i Redd Barna**

– Målene må være rettighetsbaserte, med vekt på barns rettigheter. Utdanningsmålet må stå fast og inkludere ungdomsskole og kvalitet. Likestilling må være eget mål, og inkluderes i øvrige mål. Beskyttelse av barn mot vold må inn. Barn og unge må inklu-

deres i å holde myndighetene ansvarlige for målene.

Helen Bjørnøy, Plan Norge

– Dagens mål har oppnådd mye, men ikke bidratt til fokus på de strukturelle problemene som må takles for å håndtere voksende ulikhet og demokratisk underskudd.

Neste generasjons mål må inkludere krav, mål og indikatorer som adresserer demokrati og deltakelse, ulikhet, fordeling og sosial rettferdighet.

**Liv Tørrres, generalsekretær
i Norsk Folkehjelp**

– I framtida vil klimaendringer overta som det vanskeligste hinderet for å utrydde fattigdom. Klima-

«Neste generasjons mål må inkludere krav, mål og indikatorer som adresserer demokrati og deltakelse, ulikhet, fordeling og sosial rettferdighet»

endringene rammer de fattige hardest, og gjør det vanskeligere med oppnåelse av alle slags mål. Mindre svada om «å sikre miljømessig bærekraftig utvikling», og mer «kutte klimagassutslippa dramatisk».

**Ingrid Aas Borge,
leder i Changemaker**

– De nye målene må sørge for en utvikling som er reelt bærekraftig. Framskrittene de siste tjue årene har ofte kommet på bekostning av sosial rettferdighet

og miljø. Målene må takle ressursforbruk og ekstrem og økende ulikhet i verden. Godt styresett i alle land er viktig.

**Andrew Preston,
daglig leder i ForUM**

Økonomi

Bistandsbransjen åpner dører

Bistandsorganisasjoner er viktige støttespillere for norske bedrifter som vil etablere seg i Afrika. Det viser en undersøkelse blant 250 norske selskaper. **Av Even Tømte**

Bistandsorganisasjonene har tilgang til nettverk av en annen type enn de offisielle norske aktørene. De kan gi mer uformelle råd, vet hvem man bør snakke med og kan skille gode og dårlige potensielle partnere fra hverandre, sier Torger Reve til Bistandsaktuelt.

BI-professoren har utarbeidet en studie av norske selskapers etableringer i Afrika sør for Sahara siden årtusenskiftet. Et av funnene er at bistandsorganisasjoner oppfattes som noen av de viktigste støttespillerne for bedrifter som vil etablere seg i afrikanske land.

Reve og hans medarbeidere har

spurt 250 norske bedrifter om hvilke aktører som har vært viktige for at de har kunnet etablere seg. Det aller viktigste er å ha kontakt med «afrikanske agenter/mellommenn», svarer bedriftene.

Viktigere enn finans

Norske bistandsorganisasjoner kommer imidlertid på en sterk annenplass. Bedriftene mener – kanskje noe overraskende – det er viktigere å ha kontakt med norske bistandsorganisasjoner enn med finansinstitusjoner når man skal etablere seg i Afrika.

BI-forskerne har også spurt om motivasjonen for å etablere seg i Afrika. Det viktigste for bedriftene er tilgang til attraktive lokale markeder og muligheten for å posisjonere seg i et marked med vekst.

– Litt overraskende ble tilgangen til naturressurser ikke rangert som viktigst, skriver Reve i studien.

Samtidig blir også afrikanske og internasjonale kunder, leverandører og konkurrenter oppgitt som aktører med viktig betydning for beslutningen om å etablere seg. Dette gir ytterligere støtte til antakelsen om at lokale afrikanske

■ AFGHANISTAN

Mer korrupsjon i Afghanistan

Bestiktelser til offentlige tjenestepersoner er anslått å ha vært på 3,9 milliarder dollar, eller 21,6 milliarder kroner, i fjor. Det er en økning på 40 prosent fra tre år tidligere, ifølge en rapport fra afghanske myndigheter og FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC).

■ OVERFØRINGER

60

milliarder dollar ble sendt fra afrikanske migranter til 120 millioner mottakere i hjemlandene, viser tall fra 2012.

markeder har blitt viktigere, mener BI-professoren.

Tyvedobling

Siden 2000 har antallet norske bedrifter som har investert i Afrika økt fra cirka 80 til over 400, altså en seksdobling, ifølge Reve. Fellesrådet for Afrika, som har laget en bedriftsdatabase for Afrika, mener det dreier seg om 105 norske selskaper.

Samtidig har investeringene spredt seg fra 11 til 39 afrikanske land. Hovedtyngdepunktet for offshore olje- og gass-selskaper er i Vest- og Sentral-Afrika, mens grønne ressurser og fornybar energi er konsentrert om Øst- og Sør-Afrika.

– En seksdobling er egentlig en underdrivelse, fordi investeringene også har vokst i stør-

«Ser man på beløpene som blir investert, vil jeg anslå at det har vært en tyvedobling.»

Torger Reve, professor ved Handelshøyskolen BI i Oslo.

relse. Ser man på beløpene som blir investert, vil jeg anslå at det har vært en tyvedobling, sa Reve da han presenterte rapporten.

Tallene ble lagt frem på en næringslivskonferanse i Oslo om internasjonalisering og utvikling arrangert av NHO, Norfund og Innovasjon Norge.

Klynger og nettverk

BI-studien undersøker i hvilken grad næringsklynger og nettverk i Norge har vært en drivkraft for norske selskapers etablering i Afrika, og finner en sterk sammenheng. De norske investeringene har vokst kraftig innen offshore olje og gass, grønne ressurser, kunnskapsbaserte tjenester, fornybar energi og maritime næringer.

– Vårt hovedpoeng er at det ikke lenger bare er naturressurser som gjør et afrikansk land til en attraktiv lokasjon for norske bedrifter, men også standarden til det lokale næringsmiljøet, attraktive lokale markeder, sterke klynger og næringsmiljø i Norge og samspillet mellom disse faktorene, heter det i studien. ■

even.tomte@gmail.com

Torger Reve

Folkehjelp-sjef:**– Spør gjerne mer!**

Bedrifter synes norske bistandsorganisasjoner er viktige døråpnere i Afrika. To av de største norske bistandsorganisasjonene kjenner seg ikke helt igjen.

– DETTE SAMSVARER ikke helt med bildet vi har. Vi får med ujevne mellomrom spørsmål fra bedrifter, men de kunne gjerne kommet oftere. Vi mener at vi sitter på nyttig og verdifull informasjon som ikke har vondt av å bli spredd, sier Liv Tørres, generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

Henvendelser fra bedrifter kommer som regel gjennom uformelle kanaler, for eksempel bedriftsansatte som kjenner noen som jobber i Folkehjelpen. Noen ganger ganger kan henvendelsene være mer formelle.

– Vi er relativt få aktører i dette landet som jobber internasjonalt. Da må vi spre det vi kan av informasjon og jobbe bedre sammen utad. Å dele våre analyser med andre er relativt enkelt. Men det betyr ikke at vi er noen garantist for norske selskapers opptreden ute i

verden, sier Tørres.

Heller ikke generalsekretær Helen Bjørnøy i Plan Norge opplever stor pågang fra norske bedrifter.

– Vi har ikke hatt mange henvendelser, men vi har hatt noen som jeg vet om, ser hun.

Bjørnøy synes det er bra når norske bedrifter tar kontakt, og synes gjerne de kan ringe oftere.

– Jeg tror bedrifter vil se at det er veldig nyttig å ha kontakt med sivilsamfunnet der de ønsker å etablere seg. Sivilsamfunnet i mange av disse landene er viktige aktører for å fremme menneskerettigheter og rettferdighet, og har viktig kunnskap å formidle, sier hun. ■

Liv Tørres, generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

32 Intervjuet

– Ny teknologi gir et åpnere Afrika

– Med sine 550 millioner mobiltelefoner har afrikanerne et sterkt våpen. Det er et utrolig redskap for å holde myndigheter i sjakk og for å sikre åpenhet, sier Mo Ibrahim som var Afrikas første store mobiltelefon-gründer. **Av Jan Speed**

Milliardæren, som er født i Sudan og nå bosatt i Storbritannia, etablerte teleselskapet Celtel i 14 afrikanske land. Etter at han solgte seg ut i 2005 for 3,4 milliarder dollar, etablerte han en stiftelse.

– Elendige ledere og dårlig styresett har vært Afrikas svøpe. Det har gjort oss avhengig av bistand og velledighet, sier Mo Ibrahim.

Leder-pris

Målet med stiftelsen hans, *Mo Ibrahim Foundation*, er å fremme godt styresett i Afrika – både i det offentlige og innen næringsliv. Hvert år offentliggjør stiftelsen en rangering av alle land i Afrika der det måles alt fra lov og sikkerhet til åpenhet og folkelig deltagelse. Samtidig deles det ut en pris til gode afrikanske ledere, men det er ikke bestandig de finner en verdig vinner.

– Vi presenterer fakta slik at vi kan få til en objektiv diskusjon. Det er viktig at næringsliv og andre sivilsamfunnsgrupper kan stille myndighetene til ansvar, sier han.

– *Hvordan reagerer afrikanske statsledere på stiftelsens rangering av landene?*

– Presidenter utgjør en veldig spesiell klubb. De er ikke normale mennesker. De liker ikke å bli stilt til ansvar. De som gjør det godt i rangeringen av godt styresett, skryter av det i FN og Den afrikanske unionen.

De som havner på bønn, snakker ikke om det. De liker det ikke, sier Mo Ibrahim.

Endringsagenter

– *Hvor viktige er organisasjoner i sivilsamfunnet i dagens Afrika?*

– De er endringsagenter og spiller en veldig viktig rolle i Afrika. Innsatsen har ført til mer åpenhet og ansvar. Dette er et klart skifte i landskapet. Næringslivet er blitt «renere» de senere årene. Alle bruker nå mobiltelefoner, eller er knyttet sammen gjennom internett eller sosiale medier. Det fører til at alle aktører får en bedre oversikt. Plutselig har det en mening å være borger i en stat. Vi har fått en stemme.

Mobil-gründeren vektlegger at det har skjedd store endringer i mange afrikanske land, og at teknologiske endringer bidrar til de politiske.

– Jeg kommer fra et land der jeg som ung trengte tillatelse fra politiet for å skaffe en kopieringsmaskin. Den ble sett på som et farlig våpen. Det var total kontroll av alle medier. Informasjon kom fra toppen og ned. Nå har Afrika 550 millioner mobiltelefonbrukere. Alle har en tv- eller radiostasjon i lomma. Det er et mektig redskap, sier Ibrahim.

Skatt ja, smøring nei

Nylig var han i Norge, etter invitasjon fra Norwegian-African Business Association, for å oppfordre norske

Mo Ibrahim Foundation deler ut en årlig pris til afrikanske ledere som fremmer demokrati, utvikler landet og går av frivillig eller etter valg. – De er våre helter, sier Mo Ibrahim.

FOTO: JAN SPEED

«Ikke betal bestikkelse. Betal skatt. Skap mest mulig profitt, så kan også det beskattes.»

bedriftsledere til å satse i Afrika.

– *Hva er ditt råd til norske selskaper som investerer i Afrika?*

– Ikke betal bestikkelse. Betal skatt. Skap så mye profitt som mulig, slik at også det kan beskattes. Gjør som dere gjør i Norge, er det for mye å forlange? spør Mo Ibrahim med et smil.

– *Hva er godt styresett?*

– Det er viktig å ha gode ledere. Det er noe som manglet i Afrika i årene etter selvstendigheten. Men like viktig som godt styresett i det offentlige, er at det også gjelder pri-

vatsektor. Korrupsjon i det offentlige har to deltagere. Myndighetspersoner betaler ikke bestikkelse til seg selv. Privatsektor må vise mer ansvar. Næringslivsledere er like ansvarlige som politikerne.

– De fleste multinasjonale selskaper betaler ikke skatt i de afrikanske landene der virksomheten foregår. De bruker regnskapstriks og feil-fakturering for å unngå skatt. Disse selskaperne stjeler mer fra Afrika enn det som gis tilbake i form av bistand. Jeg sier: Heller betal skatt, og slutt med bistand.

Javel, statsråd?

Av Øyvind Eggen

JODA, TANKEN HAR slått meg: «Hvis jeg bare var utviklingsminister...» Takk til Bistandsaktuelt for invitasjonen til å slippe fantasien løs. Her er det bare plass til hva jeg ville gjort den første uka, i notatform.

Dag 1: Telefonmøter med norske ambassader i våre viktigste samarbeidsland. På notatblokka står det: «Hvordan kan Norge gjøre mest mulig forskjell? Hva er det vi holder på med i dag, som er til lite nytte?» Ambassadørene bes stille samme spørsmål til myndighetene, og til opposisjonen hvis demokratiet står svakt.

Målet er å redusere antallet norske prioriteringer, og forbedre det som står igjen. Selvsagt vil jeg også ta noen nye, store initiativ som setter spor. Men det viktigste er å gjøre bra det som er i gang, og som er verdt å videreføre. Det er grenser for hvor mye vi kan gjøre samtidig, om det skal gjøres godt.

Dag 2: Besøk på Statsministerens kontor. På blokka står det «samstemt utviklingspolitikk». Deretter Finansdepartementet. Her står «Oljefondet» øverst, men lista er lang. Jeg ber også om møter med Landbruksdepartementet og Næ-

Øyvind Eggen er forsker og skriver en egen blogg om bistand og utviklingspolitikk. Den finner du her: innvikling.blogspot.no.

rings- og handelsdepartementet, men det kan vente litt.

Dag 3: Tid for å begynne på det som skal bli jobb nummer én: bedre bistand. Ikke fordi utvikling bare er bistand, og slett ikke fordi bistanden er dårlig. Men fordi bistanden kan bli bedre, og lenge har fått mindre politisk oppmerksomhet enn den fortjener.

Selvsagt vil jeg flytte penger mellom postene på bistandsbudsjettet. Men det får vente. I første omgang er det viktigere å sikre at all bistand blir god, enn å flytte noen prosent hit og dit.

Bistanden er allerede så resultatfokuseret at ytterligere politisk press gjør liten forskjell. Det politiske trykket skal legges på andre krav, deriblant relevans, kvalitet, effektivitet, fleksibilitet og tilpasningsevne. Jeg tar også initiativ til systematisk kartlegging av alle mulige negative virkninger av bistand.

På blokka skriver jeg ned en personlig ambisjon: «Etter 2015 skal bistanden være renset for alt som kan minne om vestlig formynderkap». Men jeg holder foreløpig ambisjonen for meg selv, for jeg vet ikke helt hvordan det kan gjøres.

Bedre enn Kina

– I noen miljøer betraktes ikke næringsliv som noe som skaper utvikling, det betraktes som en negativ kraft?

– Som forretningsmann må jeg si at det er umulig å skape utvikling i Afrika uten næringslivet. Du kan ikke skape jobber uten investeringer.

– Det som er et problem i Afrika er at det er ungdommer med utdanning som har vanskeligst for å skaffe seg jobb. Det er for lite samspill mellom næringslivet og det offentlige i de fleste land. Næringslivet bør fortelle

myndighetene hva de trenger.

– Det blir ofte sagt at det er vanskelig for utenlandsk næringsliv å operere i Afrika?

– Afrika er mulighetenes kontinent. Vi er åpne for business. Du kan skape overskudd. Jeg har investert i både Kina, India og Afrika. Rettsvesenet fungerer best i Afrika. Du kan ikke trekke den kinesiske stat inn for retten og tro at du kan vinne. Jeg har reist sak mot tre stater i Afrika etter at de forandret reglene, og vant alle tre sakene. ■

Se video på nett

Se video med Mo Ibrahim på bistandaktuelt.no/multimedia

Hvis jeg var statsråd ...

I denne nye spalten inviterer vi folk i bistandsbransjen og andre utviklingsinteresserte til å stake ut kursen for en mulig ny utviklingspolitikk.

Skriv inn! Maks lengde: 3000 tegn.

Innlegg vil også bli publisert i vår nettutgave.

Dag 4: Tid for å forberede den vanskeligste jobben. På notatblokken står det: «Hvordan kan forvaltningen bli best mulig?» Deretter noen løse setninger: «kritisk, jordnært korrektiv til politiske ambisjoner», «belønne modighet framfor forsiktighet», «incentiv til å avslutte det som ikke virker», «evaluering i formelt uavhengig, men kompetent institusjon. Kanskje Bistandstilsynet?». Men jeg setter strek over det siste. Nederst, med store bokstaver: «Mye kunn-

skap både innenfor og utenfor forvaltningen. Hvordan kan de gjøre hverandre bedre?».

Dag 5: Partiet etterlyser noen nye, store politiske initiativ. Jeg må nok finne på noe litt mer salgbart enn bedre bistandsforvaltning. På skrivebordet ligger en stor bunke dokumenter, og hundrevis av ansatte venter på avklaring av små og store spørsmål for å gjøre jobben sin. Min egen notatblokk havner nederst i bunken. ■

Kommentar Eva Bratholm

Kampen om teksten

PAVEN HAR abdisert, men Vatikanet har vind i seilene i FN. Høres det litt rart ut? Saken er at Den Hellige Stol er en av anførerne i tilbakeslaget for kvinneverdigheter i verdensorganisasjonen.

Likestillingsagendaen i FN er under angrep. For forhandlere fra land som Norge består nå ikke arbeidet i å utvikle og implementere gode vedtak, men i en nesten desperat kamp for å beholde formuleringer fra sluttdokumentet etter kvinnekongressen i Beijing i 1995.

Kvinnekommisjonen i FN er samlet i New York akkurat nå. I fjor kom de ikke til enighet, derfor satses det hardt på å få til et sluttdokument i år. Det blir kamp om hva som skal stå der. En uheldig koalisjon av ulike motiver og ulike hjertesaker står sammen om å ville «vanne ut» formuleringene. Vatikanet, Russland, katolske land i Latin-Amerika, muslimske land og flere afrikanske stater ønsker å fjerne kvinneverdigheter knyttet til abort og unngå aksept av homofili.

DET SOM kan se ut som ordkløveri og kommaflytting, kan ha store konsekvenser for hva som blir ansett som en rettighet. FNs Kvinnekonvensjon kom i 1989 og mange land har ikke ratifisert den. I arbeidet med dette gjøres mye finurlig for å svekke den. Dersom man putter inn et «å vurdere» eller et «når relevant» blir verdien av teksten sterkt redusert. For ikke å snakke om «i samsvar med nasjonal lovgivning». Eller underordnet landets religion, tradisjon og kultur. Da betyr det i praksis null og niks hva FN mener.

For Vatikanet er det for eksempel definisjonen av familie svært

viktig. Det gjelder å holde på ordene «mann» og «kvinne» og unngå det engelske «gender» som mer allment betyr kjønn. «Sex» derimot, det er fint, fordi det betyr eksplisitt biologisk kjønn.

MOTSTAND MOT abort er en sterk drivkraft for alliansen i FN. Her er motivene forskjellige. Russland har befolkningsnedgang og vil ikke ha rettigheter knyttet til abort, mens det nye EU-landet Malta er svært katolsk og sterk motstander. Abort er også politisk viktig. Det er hjertesaken til de evangelisk kristne gruppene i USA og det var etter at de fikk et solid fotfeste i amerikansk politikk på 2000-tallet at likestilling-tilbakeslaget i FN tok av.

Men betyr det så noe i praksis? Går ikke verdens kvinneliv sin gang om FNs formuleringer lyder slik eller sånn? Jo da, men organisasjonens politiske dokumenter er oppdragsbeskrivelsen til FN rundt om i verden, og det normative signalet til medlemslandene om hva som er god og akseptabel politikk.

Så det spiller en rolle, hvor komma er plassert.

«Det som kan se ut som ordkløveri og kommaflytting, kan ha store konsekvenser for hva som blir ansett som rettighet.»

Betyr det noe for kvinner rundt om i verden hva slags tekst FNs kvinnekommisjon blir enige om? Ja, faktisk, skriver Eva Bratholm. Bildet viser en kvinnelig demonstrant i Afghanistan. FOTO: NTB SCANPIX

Meninger

– Å stikke hodet i sanden er en dårlig antikorrupsjonsstrategi.
Se kronikken nedenfor.

Debatt:

Colombia: Viktig fase i fredssamtalene

Av Martha Rubiano Skretteberg
FREDSSAMTALER på Cuba og militær opptrapping i Colombia pågår samtidig. Gjennom militær opptrapping ønsker både geriljaorganisasjonen FARC og Colombias regjering å legge størst mulig press på motparten. Psykologisk «krigføring» ser vi også på den diplomatiske fronten. I slutten av februar kom både FARC og president Santos med gjensidige beskyldninger om at motparten hindrer fredsprosessen. Likevel råder fremdeles optimismen.

PARTENES VILJE til pragmatisme er viktig. Vi har sett tegn til dette i de pågående forhandlingene om første og kanskje vanskeligste punkt på dagsorden, «landspørsmål og jordbruksreform». I stedet for å stå steilt på omfordeling av jord som prinsipp har FARC lagt frem forslag om at småbønder skal få tilgang til jord som i dag er lite utnyttet eller ikke er i bruk. I forlengelsen av dette ligger et ønske om å gi bedre betingelser for jordbruk og ha mindre fokus på kvegdrift - noe

også regjeringen slutter seg til. Her har regjeringen en stor oppgave med å inkludere kvegeierne i en eventuell løsning. De tilhører den gamle eliten i colombiansk politikk og er vant til å ha stor innflytelse.

TILBAKEFØRING AV JORD til mennesker som er drevet på flukt, er et punkt regjeringen selv tok tak i gjennom «Ofrenes lov» (Ley de Victimas) som ble vedtatt før forhandlingene med FARC kom i gang. Nærmere én

Martha Rubiano Skretteberg,
generalsekretær
Caritas Norge

million familier skal få jord tilbake eller kompensasjon i løpet av ti år. Lykkes man kan dette skape legitimitet i befolkningen og ha en fredsbyggende effekt. Men de som sitter på jorda og som har beriket seg under konflikten, har mange steder stor makt lokalt. For å hindre maktovergrep vil man være avhengig av statlig tilstedeværelse i regionene og ikke minst at sivilsamfunnets stemmer blir hørt.

Den colombianske regjeringen legger opp til et moderne og eksportret-

Kronikk:

Den vanskelige nulltoleransen

Av Jørn Lemvik og Aud Karin Hovi
NORSKE JOURNALISTER bagatelliserer bruk av bestikkelser på reportasjeturer. Det er hånlig mot oss som forsøker å ta antikorrupsjonsarbeid på alvor.

Som bistandsaktører er vi vant til å bli kikket i kortene, og mediens favoritttema er korrupsjon. Derfor er det mer enn litt ironisk at norske journalister nå innrømmer overfor Bistandsaktueltts nettutgave (se også Bistandsaktueltts papirutgave nr 2-2013 side 12, red. anm.) at bestikkelser og korrupsjon er utbredt blant reportere på jakt etter et skup i fattige og korrupsjonsutsatte land.

MED INNRØMMELSEN kommer bagatelliseringen («det er snakk om småpenger»), kulturelatiseringen («korrupsjon er måten samfunnet fungerer på») og kostnadsanalysen («vi kan ikke risikere å bruke titusener av kroner på en sak som ikke blir noe av»). Sistnevnte argument minner for øvrig til forveksling på norske myndigheters holdning til Telenors korrupsjonsskandale i India, da næringsminister Trond Giske gjentatte ganger uttalte at hans primæroppgave var å «sikre norske verdier». Det er vanskelig å se hvordan disse holdningene harmonerer med myndighetenes regler om nulltoleranse for korrupsjon, et regelverk hvis strenge virkemidler tilsynelatende bare anvendes overfor frivillige bistandsorganisasjoner.

NULLTOLERANSE FOR KORRUPSJON i bistand handler om den gode

visjonen og den vanskelige virkeligheten, for å parafrasere TV-serien Den gode viljen. I dag praktiseres virkemidlene for å nå denne visjonen høyst ulikt for ulike aktører. Multilaterale organisasjoner som FN eller Verdensbanken får stort sett ordne opp i egne rekker uten at Norge blander seg inn. Ved misligheter i bilateral bistand (stat til stat), viser erfaringen at norske myndigheter krever frys og tilbakebetaling av midler i større korrupsjonssaker. Uganda er et nylig eksempel på dette.

For de frivillige bistandsorganisasjonene, derimot, innebærer mistanke om misligheter ned til første krone at prosjektmidler fryses, at det settes i gang gransking og at norske myndigheter krever tilbakebetaling fra den skyldige dersom det bevises misligheter: Ikke til prosjektet som har lidd et reelt tap, men til norske myndigheter. Om en utro tjener mistenkes for å ha stjålet 100 dollar fra en kasse risikerer hele staben at neste månedslønn ikke utbetales, uavhengig av om mistanken er rettmessig eller ikke. Til sammenligning risikerer en norsk UD-ansatt som foretar misligheter å bli kalt inn til «oppfølgingssamtale om nulltoleranse for korrupsjon», ifølge UDs Veslemøy Lothe Salvesen (Bistandsaktuelt februar 2013).

DE MINSTE tas hardere enn de største. Mye tyder på at de minste hos våre samarbeidende bistandsorganisasjoner i sør fort lærer at det ikke lønner seg å varsle om mistanke om misligheter fordi prisen blir for høy.

Jørn Lemvik,
generalsekretær
i Digni

Aud Karin Hovi,
seniorrådgiver
i Digni

For å gjøre problemstilling litt mer nær: Hadde vi akseptert at barnehagen måtte stenge og de ansattes lønninger ble frosset i en måned mens en av de ansatte var under etterforskning for underslag av kommunale midler?

Nulltoleransereglene håndheves med virkemidler som virker mot sin hensikt. Nesten halvparten av alle korrupsjonssaker avdekkes gjennom varsling, mindre enn 10 prosent gjennom revisjon. Dersom norske politikere ikke snart handler og endrer dagens regelverk risikerer vi at mange saker aldri kommer opp. Hvordan skal vi da få bukt med korrupsjon?

I FJOR HØST utfordret 20 norske bistandsorganisasjoner ministrene i Utenriksdepartementet til en kritisk gjennomgang av nulltoleransereglene, nettopp fordi det samme regelverket tidvis bidrar til å undergrave nullvisjonen. Vi venter fremdeles på svar.

At enkelte mediehus og journalister selv tar så lett på nulltoleranse for korrupsjon undergraver det nitidige arbeidet seriøse bistandsaktører gjør for å nå visjonen om null korrupsjon i bistanden. Korrupsjon finnes, og kampen mot korrupsjon er kampen for å redde liv. Tør vi håpe at 2013 ble året da mediene meldte seg inn og norske politikere gav meningsfulle virkemidler i denne kampen?

En ting er i hvert fall sikkert: Å stikke hodet i sanden er en dårlig antikorrupsjonsstrategi.

KRONIKK

Kronikkforslag sendes til Tor Aksel Bolle, toab@norad.no. Maksimum 6000 tegn inkludert mellomrom.

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett KULTURARV

Bruk kulturarv i fredsarbeid

Administrerende direktør Carsten Paludan-Müller i Norsk institutt for kulturminneforskning skriver om bruk av kulturarv i fred og forsoningsarbeid.

tet jordbruk, mens FARC ønsker et jordbruk rettet mot internt konsum og matvaresuverenitet. Men dette er en reell, politisk uenighet som demokratiske valg i fremtiden bør avgjøre. Det er interessant å merke seg at FARC fra å ville forby utenlandske investeringer, nå begrenser seg til å ville regulere dem. Tidligere forkastet de frihandelsavtaler, mens de nå åpner for å inngå slike avtaler hvis de ikke har en negativ effekt på landets matvaresuverenitet.

Lykkes man med å finne løsninger

på punktet «landspørsmål og jordbruksreform», gjenstår fremdeles utfordrende temaer som politisk deltagelse, hvordan avslutte konflikten, narkotikapolitikk og konfliktens ofre. En varig fred er mulig, men ikke uten at sivilsamfunnet gis større plass. Det er et faktum at det er sivilsamfunnet som har drevet frem noen av de viktigste prosessene de siste årene, bl.a. erkjennelsen av menneskerettighetenes betydning for å øke det demokratiske handlingsrommet og «Ofrenes lov».

nett INDONESIA

Safari i storbyjungelen

Tarje I. Wanvik, medfølgende og Master-student, har tatt en «walk on the wild side» i millionbyen Djakarta.

nett FRIVILLIGHET

Kommentar til frivillighetsturisme

Direktør i Fredskorpset Nita Kapoor skriver om hvordan mennesker som reiser til et annet land og jobber kan bidra til utvikling.

Debatt:

Fordommer fordummer

Av Liv Tørres

DET ER MED bistandsdebatten som med jula. Den kommer jevnlig. Anne-Welle Strand kommer også jevnlig på banen. Hun sier som regel at bistandsbransjen ikke er bra nok, at evalueringene av oss ikke er bra nok og at verken de som bestiller, utfører eller mottar evalueringene, er bra nok. Vi blir verken klokere eller bedre av å høre det.

Nå legger hun til at vi i bransjen egentlig har egeninteresser i å ikke bli bedre, ja at vi til og med frykter fakta. Vi kunne vært fristet til å si at dette er usaklig eller lavmål, men denne debatten, og de målene vi selv har, fortjener mer enn den mistenkeligjøring og manglende saklighet Strand gir disse temaene. Norsk Folkehjelp jobber, sammen med partnerorganisasjoner, i en rekke land for å styrke innsatsen for demokrati, rettferdig fordeling og gode velferdsordninger. At våre bidrag gjør en forskjell, er vi sikre på. Hvorfor? Fordi resultatene, partnerne og evalueringene sier det.

I SØR-AFRIKA jobbet vi sammen med partnerorganisasjoner i kampen mot apartheid. I Sør-Sudan stod vi side

ved side med en frigjøringsbevegelse som kjempet for sine rettigheter. Og i Myanmar var vi blant de aller første norske organisasjonene inne i landet med støtte til organisasjoner som er kritisk viktige for demokratiutviklingen framover. Kunne de klart seg uten oss? Ja, selvfølgelig, men selv sier de at kampene deres da ville tatt mer tid.

Men så til essensen. Hvis evalueringer gjennomgående viser at vi gjør en god jobb, og evalueringer av evaluatorene gjennomgående viser at de er gode, hva ligger da til grunn for Strands påstander?

Her hjemme er statsbudsjettet det viktigste verktøyet vi har for å nå mål om sysselsetting og velferd. Men dersom noe skjærer seg i sykehus-Norge vil ingen finne på å si at helsebudsjettet eller statsbudsjettet ikke virker. Istedenfor bombastiske, unyanserte og udokumenterte påstander av typen «bistanden virker ikke», vil vi ønske velbegrunnede innspill for forbedring velkommen.

Det kan selvfølgelig tenkes at Strand synes at vi burde slutte med all bistand, men det vil i så fall være en politisk og ikke en akademisk ytring.

Liv Tørres, generalsekretær i Norsk Folkehjelp

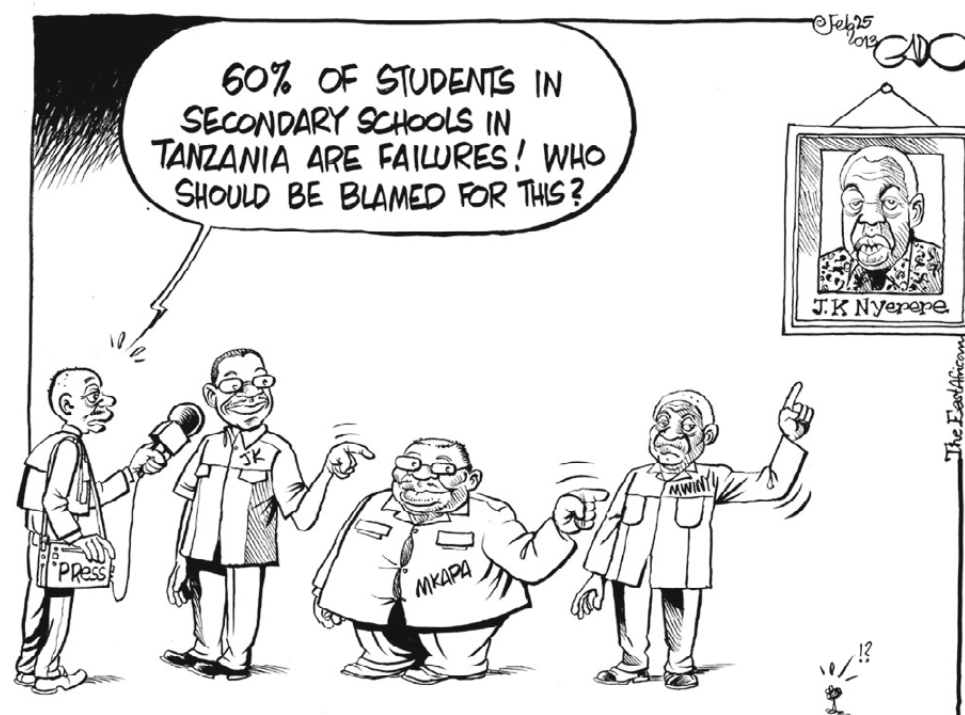

Rettsaken mot Moland og French ble fulgt av et stort oppbud av norske journalister. Flere journalister har innrømmet at de betalte bestikkelser i Kongo. Journalistenes lettvinde holdninger til korrupsjon undergraver antikorrupsjonsarbeid, mener Jørn Lemvik og Anne Karin Hovi fra misjonsorganet Digni.

FOTO: SCANPIX

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

36 Bakerst

Trekking i Nepal blir aldri det samme

Av Navin Khadka

EN GANG i tida var det å begi seg på trekking i Himalaya en utelukkende positiv opplevelse. Selv når jeg var på jobboppdrag pleide jeg å nyte den fantastiske naturen i verdens høyeste fjellområde i det nordlige Nepal. Den gangen reiste vi journalister dit blant annet for å dekke 50-årsjubileet for den første bestigningen av Mount Everest.

Vellykket naturvern var også en av sakene som tiltrakk seg mediafolk til høylandet i Nepal, hvor vi finner nesten halvparten av de beskyttede områdene i landet. Jeg husker blant annet at jeg sov i huler i Dolpo i det vestlige Nepal på grensen til Tibet da jeg dekket en sak om bevaring av den utryddingsstruede snøleoparden.

I 2006, mens jeg jobbet med en radiodokumentar for BBC om det harde livet til sherpa-bærerne i Everest-området, ble jeg alvorlig syk på grunn av høyden og måtte hentes ut med helikopter – noe som faktisk gjorde meg bedre i stand til å forstå temaet jeg skrev om. Dyrelivet, naturen, den rike kulturen og arkitekturen pleide å være journalistenes fokus i Himalaya-området. Men det har begynt å forandre seg de seneste årene.

DEN NEPALSKE delen av Himalaya er også i nyhetene på grunn av økt risiko for naturkatastrofer. Media dekker hendelser som flom, jord-, stein- og snøskred og den hurtige veksten av bresjøer som skjer som en følge av den globale oppvarmingen. Seismisk aktivitet har også blitt identifisert som en årsak til økt risiko for flom. Jordskjelvene kan i enkelte tilfeller føre til at naturlige demninger av is eller stein kan bryte og sjøer flomme over.

Som miljøjournalist med fokus på klimaendringer er dette temaer jeg har fulgt nøye den siste tiden. Og det skyldes ikke bare forsker rapporter og advarsler fra vitenskapen. Det har virkelig vært alvorlige hendelser som har tvunget oss til å skrive. For eksempel gikk nylig Seti-elva i Pokhara-dalen i Vest-Nepal over sine bredder og drepte nesten 70 innbyggere. Ifølge forskerne kan årsaken til flommen være at et steinras i Annapurna-fjellet skapte en midlertidig oppdemming av elva, og da demningen endelig brast frigjorde det enorme vannmengder.

MENS DE FLESTE medier dekket saken som en engangshendelse for nesten et år siden, dro jeg til Seti-elva for å se hvilken virkning flommen

Sett fra SØR

Navin Khadka er nepalsk frilansjournalist og bor i Katmandu.

har hatt på området og om det var risiko for at noe lignende kunne skje igjen. Ikke bare har den voldsomme flommen redusert flere landsbyer og markeder til et goldt landskap i sand eller stein, men også høyereliggende

områder som tidligere ble antatt for å være sikre har synlige skader etter jorderosjon og skred.

På veien tilbake fra turen min kunne jeg skimte Annapurna-fjellkjeden – Nepals mest populære om-

Optimist med hjertet i Oslo

– Det var da studentene mine spurte meg om det ikke fantes noe håp for verdens fattige at jeg forstod det er for lite oppmerksomhet om den bistanden som faktisk fungerer. Av Anne Håskoll-Haugen

Dan Banik er førsteamanuensis på Universitetet i Oslo hvor han har undervist i *The politics of poverty* i 12 år. Etter et langt semester hadde studentene blitt pessimistiske på verdens vegne. Derfor har Banik satt i gang en forelesningsrekke om bistandens suksesshistorier for å oppmuntre studentene. Og kanskje også seg selv?

– *Fattigdom, ulikhet, sult og underernæring. Dette er hentet fra interessen du lister opp på CVen din. Det høres dystert ut?*

– Når folk spør meg hva jeg driver med, pleier jeg å svare «alt som er deprimerende i livet». Jeg har undervist i alt som er elendig og forsket på den samme elendigheten i mange år. Det er viktig å forske på disse tingene for å vekke verdens oppmerksomhet. Men det blir fort slik at vi fokuserer på det negative. Folk sulter jo mens vi prater, til tross for at det er mer enn nok mat i verden.

Sulten elev

Banik vokste opp i Calcutta i India og husker godt fattigdommen der.

– I India er det veldig store ulikheter mellom folk. Selv gikk jeg på engelsk kostskole. Det høres kanskje fint ut, men jeg var alltid sulten. Jeg vet hva sult gjør med deg når den gnager i magen. Bakgrunnen min har nok bidratt mye til å forme mine forskningsinteresser.

Likevel var det professorene Bernt Hagtvat og Amartya Sen som virkelig inspirerte ham til å gå videre med sult som tema da han skulle skrive doktorgrad.

Banik kom til Norge for første gang i 1988 på ferie. Han får ofte spørsmål om hvorfor han endte opp nettopp her.

– Jeg pleier å svare «hvorfor ikke?» Jeg kom hit da jeg var på en rundreise i Europa og skulle besøke noen venner. Det var en utrolig fin sommer, jeg traff så mange hyggelig folk. Naturen

Studentene var lei av deprimerende stoff. Det inspirerte Dan Banik til å sette i gang en forelesningsrekke om bistandens suksesshistorier.

FOTO: FRANCESCO SAGGIO / APOLLON - UIO

HVEM?

■ Dan Banik
■ Forskningsleder på Senter for utvikling og miljø har startet forelesningsrekke om bistandens suksesshistorier.

var magisk. Før jeg dro hjem, gikk jeg innom universitetet og plukket med meg papirene jeg trengte for å søke. En dag dukket det opp et vakkert brev i postkassen: *Jeg hadde kommet inn!*

Indisk Oslo-gutt

Ferieturen på slutten av 80-tallet endte i en cand.mag, hovedfag og doktorgrad på Universitetet i Oslo. Og ikke minst; kone og to sønner. Også hun fant han på universitetet. CVen viser en mann som er internasjonalt orientert, med undervisningsoppdrag i Kina, Japan, Malawi, India, Danmark og på Stanford-universitetet i USA, i tillegg til Oslo. Han har gitt ut fem bøker og

skrevet en rekke artikler. Sult går som en rød tråd gjennom alt han skriver. Han brenner for matvaresikkerhet, men kona hans forsikrer om at han også har lystigere interesser: – Cricket!

Hjemme i Oslo

Til tross for å ha reist verden rundt, er det i Oslo han føler seg mest hjemme.

«Selv gikk jeg på engelsk kostskole. Det høres kanskje fint ut, men jeg var alltid sulten.»

Stadig større miljøproblemer skaper store problemer i Nepals fjellområder, skriver journalist Navin Khadka. På bildet prøver folk å krysse en bru som ble ødelagt da da Seti-elven i det vestlige Nepal flommet over i 2012. Flommen skapte store ødeleggelser og rundt 70 mennesker omkom.

FOTO: NIRANJAN SHRESTHA, AP/NTB SCANPIX

råde for trekking – gløde rosa idet sola gikk ned.

Det var så vakkert.

I sterk kontrast til denne stor-slagne, himalayiske bakgrunnen så jeg også det ødelagte landskapet

ved Seti-elva og den tragedien som fremdeles hjemsøker menneskene som bor der.

Trist til sinns tenkte jeg at trekking i fjellene i Nepal aldri vil bli det samme som det en gang var. ■

Portrett

mye annet sittet i styrene til Care, og i Kronprinsparets humanitære fond. I tillegg sitter han i redaksjonen til flere internasjonale tidsskrifter, blant annet «Nordic Journal of Human Rights» som gis ut av Universitetsforlaget.

Positive eksempler?

– Til nå er det 20 studenter som følger forelesningene dine om bistandens glad-historier. Er det noen andre du gjerne skulle ha likt å se i klasserommet?

– Ja! Jeg har hatt fått flere henvendelser fra Norad-ansatte om de kan få være med. Jeg ønsker meg stortingspolitikere og journalisterne også. Vet du, jeg synes vi bør ha en egen forelesningsrekke i regi av Norad og UiO hvor vi kan invitere enda flere som er interessert i tematikken. Der kan de som jobber med bistand få komme med forslag til positive eksempler det er verdt å løfte frem. Det er mange tiltak som fortjener anerkjennelse for gode resultater, til tross for ofte vanskelig forutsetninger for å lykkes.

– Jahn Teigen synger om en optimist som «vet det går bra til sist». Er det deg han synger om?

– Jeg er en optimist! Det må jeg si. Det er mye vi gjør bra. Kanskje er det lettere å være optimist når man kommer fra Norge; her er det støtte til bistand i befolkningen, politisk vilje og mye kompetanse. Men vi må vokte oss vel for å skape et inntrykk av at ingenting fungerer. Det stemmer ikke. ■

Han sier han aldri har sett seg tilbake etter at han kom til hovedstaden for over 20 år siden.

– Jeg føler meg mer norsk enn indisk. Men jeg vet mange ikke oppfatter meg som nordmann. Det er interessant dette med identitet. Når jeg blir invitert til andre land for å forelese, forventer de en blond og høy fyr. Så kommer jeg, og de lurer på hvor det ble av nordmannen. Nå har jeg begynt å si at jeg bor i Norge, i stedet for at jeg er herfra.

Til daglig holder Banik til på Senter for utvikling og miljø hvor han leder forskningsområdet «Fattigdom og utvikling». Han har blant

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Ligger Darfur i Sudan eller Sør-Sudan?
- 3 Hva heter myntenheten i Etiopia?
- 4 Marianergropen i Stillehavet er verdens dypeste havområde. Er den mer enn 12000 meter dyp?
- 5 Sri Lanka het tidligere Ceylon. I hvilket tiår skiftet øya navn?
- 6 Hva står NATO for?

- 13 Er portugisisk et av FNs offisielle språk?
- 14 Hvor lenge må man være gift for å kunne feire tinnbryllup?
- 15 Hvilket land vant nylig Afrikamesterskapet i fotball?
- 16 Hvilket år døde Mao Zedong?
- 17 Hvor mange land grenser India mot??
- 18 Hva heter panteren i «Jungelboken»?
- 19 I hvilken by gjorde Jesus vann om til vin?
- 20 Hvilket land ble Nord-Korea okkupert av i 1945?

- 7 I hvilket land kalles landslaget i fotball «Bafana Bafana»?
- 8 Hva heter statssekretæren til utviklingsminister Heikki Holmås?
- 9 Hva heter hovedstaden i Den sentralafrikanske republikken?
- 10 Hva heter lederen av opprørsgruppen Herrens Motstandshær (Lords Resistance Army)?
- 11 Hva heter hovedstaden i Ecuador?
- 12 I hvilket land var den nå avdøde Hugo Chavez president?

Ekspertnotter

- 1 Hvor ligger hovedkvarteret til Asiabanken?
- 2 I hvilket land i det sørlige Afrika foregår Alexander McCall Smiths bøker om detektiv Precious Ramotswe?
- 3 Cirka hvor mye offisiell bistand ga USA i 2011?

SVAR: 1: Mo Ibrahim (mobiltelefon-gründer og milliardær fra Sudan). 2: Sudan. 3: Birt. 4: Nei, den er 11 034 meter. 5: 1970-årene (nærmere bestemt 1972). 6: Nord-Atlantisk Treaty Organization. 7: Sør-Afrika. 8: Arvinn Gadgil. 9: Bangui. 10: Joseph Kony. 11: Quito. 12: Venezuela. 13: Nei. 14: 10 år. 15: Nigeria. 16: Nord-Amerika. 17: Seks land: Pakistan, Kina, Nepal, Bhutan, Bangladesh og Myanmar. 18: Bagheera. 19: Kana. 20: Sovjetunionen.

Svar:

1: Manila, Filippinene 2: Botsvana. 3: Om lag 31 milliarder dollar.

38 Vignett

Bokanmeldelse:

Svakt om bistand og korrupsjon

Av Bjørn Johannessen

Stein Hansen har tidligere skrevet innsiktsfullt om miljø og utviklings-spørsmål. Skuffende er det derfor at hans nyutkomne bok, om bistand og korrupsjon, ikke innfrir forventningene.

Den erfarne bistandskonsulenten beskriver og drøfter korrupsjonens baktepper, dens karakter og omfang, definisjoner og de fordervende konsekvenser av tyveri fra fellesskapet. Etter hans mening praktiserer ikke Norge null-toleranse i bistanden, slik det offisielt påstås, i beste fall er det snakk om en visjon om null-toleranse.

Forfatteren er særlig opptatt av at bistand gir økt rom for korrupsjon, og at den ofte styrker tvilsomme regimers motarbeidelse av tiltrengte reformer. For en som har tjenestegjort i noen av de mest korrupsjonsbefengte land er det her lett å følge hans resonneringer. Det er legitimt å stille spørsmål om Norge og andre givere kan så mye om korrupsjonens egenart at mottiltak blir relevante. Det er også tillatt å kritisere Norads håndtering av korrupsjonsforebygging eller

kvaliteten på deres risikovurderinger i forhold til korrupsjon.

Forfatteren tviler på om utsendte ved våre ambassader er flinke nok til å stille kritiske, ofte ubehagelige spørsmål som kan avdekke korrupsjon, nasjonalt og innen FN-systemet? Blir man iblant så sløv av ønsket om å være på god fot med myndighetspersoner at man ikke reagerer når de samme aktørene aktivt motarbeider viktige målsettinger for bruk av bistandsmidler?

Viktige spørsmål blir stilt, men oppfølgingen blir oftest fragmentert, springende, unyansert og generell. Vurderinger og påstander fra andre blir resirkulert, men jeg finner lite som tar velkjente diskusjoner videre. Og dette gjelder også hans forsøk på å meisle en «ny bistandsstrategi», som iblant rommer uklart meningsinnhold. Blant annet gjelder dette deler av omtalen av norsk næringslivs rolle i bistanden, hvor det for eksempel heter at vi ikke må akseptere at «våre bedrifter mister kontrakter» fordi konkurranter bedriver korrupsjon!?

Deler av boken skjemmes av dår-

Stein Hansen:
«Bistand og korrupsjon. Hvorfor det er nødvendig med ny bistandsstrategi.»

Z-FORLAG, 2013

lig språk, men verre er det med feil og unøyaktigheter. Plassen tillater ikke detaljerte påpekninger, men dette gjelder blant annet beskrivelsen av forholdet mellom bistand og kapitalflukt, Riksrevisjonens kritikk av bistandsforvaltningen og Norads bemanning

for håndtering av korrupsjon.

Dessuten forholdet mellom Norad og Sentral kontrollenhet i UD samt om Norfund, som istedenfor å bli analysert som en seriøs utviklingsagent nærmest fradømmes enhver respekt og tillegges rollen som tvilsom skatteplanlegger med u-land som ofre.

Samtidig beveger forfatteren seg langt inn i injuriens verden hvor ikke minst ansatte ved ambassaden i Dar es Salaam og Arne Fjørtoft, den «guddommeliggjorte» velgjører i Sri Lanka, får gjennomgå.

Det er prisverdig at så vel Norad som UD de senere årene har trappet opp kampen mot korrupsjon, men mye gjenstår. Fremfor de mange påstander og insinuasjoner om likt og ulikt, var det å ønske at Stein Hansen hadde styrket de deler av boken hvor det er elementer av råd til bistandsmyndighetene om praktiske tiltak mot uvesenet. ■

Bjørn Johannessen var i en årrekke ansatt i Norad, deretter i UD. Har tjenestegjort i en rekke land, senest som ambassadør i Malawi.

NARKOKRIGEN I LATIN-AMERIKA

To kontinenter i voldens jerngrep

- Er dagens våpenkamp en tappt sak?
- Hva avslører pengestrømmene?
- Hvordan kjempe med penn mot maskingevær?

Møt José Rubéns Zamora, Roy Krøvel, Benedicte Bull, Petter Skauen, Erling Borgen, Adrian Øhrn Johansen.

Heldagsseminar på Litteraturhuset Fredrikstad – med lunsj.

Tirsdag 19. mars, kl. 10-16

meld deg på og se program på: litthusfred.no

LITTERATURHUSET
FREDRIKSTAD / ØSTFOLD

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Du får det – sammen med ukens karikaturtegning – rett inn på din pc!

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Sjekk ledige stillinger på global.no

global

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Utlandssjef **Toril Brekke** har overtatt som konstituert generalsekretær i Flyktninghjelpen.

Brekke har vært utenlandssjef i en årrekke og har lang internasjonal humanitær erfaring. Hun overtar etter **Elisabeth Rasmusson** som er utnevnt av FNs generalsekretær til stillingen som assisterende direktør i Verdens matvareprogram (WFP). Rasmusson var generalsekretær i Flyktninghjelpen i over fem år og begynner i stillingen i WFP i april 2013.

Waranoot Tungittiplakorn (48) er ny leder av Utenlandsavdelinga i Utviklingsfondet.

Hun har vært nestleder i avdelinga de siste fire årene, og arbeidet før dette som programkoordinator for biologisk mangfold, Nepal og Sri Lanka. Hun har bakgrunn som forsker fra IDRC (Canada) og Asian Institute of Technology (Thailand). Hun har også arbeidet for Save the Children USA og US Peace Corps Thailand.

Elin Cecilie Ranum (40) er ny nestleder for Utenlandsavdelinga i Utviklingsfondet. Hun har

jobbet som programkoordinator for Mellom-Amerika i Utviklingsfondet siden 2009, og fortsetter som ansvarlig for Utviklingsfondets Mellom-Amerika program ved siden av nestlederstillingen. Ranum har tidligere jobbet med vold, gjenger og sikkerhet ved Universidad Centroamericana

Jobbskifte

Siri Bjerkreim Hellevik er ny partner i Nordic Consulting Group (NCG). Hun kommer fra stillingen som seniorforsker ved Internasjonal Avdeling på Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR). Hun har en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo på styring av global helse/hiv/aids programmer med fokus på Tanzania. Hellevik har erfaring fra oppdrag i en rekke land i Afrika, og noen i Asia.

– Gratulerer med ny jobb. Hva blir arbeidsoppgavene dine i NCG?

– Takk, takk. Arbeidsoppgavene mine blir å gjøre konsulentoppdrag innenfor bistand og utvikling på de områdene jeg har kompetanse på for ulike oppdragsgivere i inn- og utland. Jeg vil arbeide med evalueringer, ulike typer gjennomganger, studier og rådgivning på organisering av bistand i forhold til styresett, offentlig administrasjon, kvinner og likestilling, global helse, klima, katastrofehåndtering, politisk økonomi, urbanisering/urban utvikling, samt andre aktuelle temaer.

– Hvorfor valgte du å begynne i NCG?

– NCG er et solid og velrenommert firma som har mange dyktige konsulenter og et godt og uavhengig fagmiljø. Jeg gleder meg til å bidra til NCG med min bakgrunn som statsviter og erfaring som forsker innenfor utvikling og bistand.

(UCA) i El Salvador og for FNs program for kriminalitet og narkotika i Mexico og Mellom-Amerika.

Biskop emeritus **Taban Paride** er tildelt FNs Sergio Vieira de Mellos fredspris for 2013 for

hans arbeid med etableringen av Peace Village i Kuron øst i Sør-Sudan. Denne landsbyen ble etablert i 2005 og har som formål å bringe sammen folk fra ulike stammer og trosretninger som har vært i konflikt i en årrekke.

Stina Reksten har begynt i ny jobb som Desk Officer for Mali i Department for Political

Affairs, i FNs hovedkvarter i New York. Hun kom til New York fra stillingen som Political Affairs Officer i UNAMAs Mazar e Sharif kontor i Afghanistan. Hun er statsviter fra LSE, UiO og Columbia University, spesialisert i konflikt. Reksten har tidligere blant annet jobbet som landanalytiker for Statoil, i Forsvaret og for Mary Robinsons organisasjon Realizing Rights.

Poul Wisborg har begynt som instituttleder ved Institutt for internasjonale miljø- og

utviklingsstudier (Noragric). Han er utdannet innen idéhistorie, sosialantropologi og miljøfag ved Universitetet i Oslo, etterfulgt av en mastergrad i forvaltning av naturressurser og bærekraftig landbruk ved Noragric.

Unni Silkoset tar permisjon fra stillingen som seniorrådgiver i Norad for å tiltre som

ambassaderåd på helse ved den norske ambassaden i New Delhi.

Live Synnevåg Sydness begynner som rådgiver i Norads seksjon for nærings-

utvikling. Hun har tidligere jobbet som førstekonsulent i avdelingsdirektørens stab i Norads avdeling for økonomisk utvikling, likestilling og styresett. Sydness har en Mastergrad i menneskerettigheter og har arbeidserfaring fra den norske FN-delegasjonen og FNs avdeling for fredsbevarende operasjoner i New York. Hun har også jobbet som prosjektkoordinator i Norsk Folkehjelp og KFUK-KFUM Global.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte

even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
haaskoll.haugen@icloud.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Redaksjonsråd:

Eva Bratholm
Vegard Bye

Anne Karin Sæther
Ola Flyum

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:
23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:
Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 5. mars 2013

Opplag denne utgaven:
18 800 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:
Utkommer ca.
12. april 2013

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om de økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fredskorpsdeltagerne Kirsten Sjøstrøm (gift: Karlstrøm), Thordis Kjennbakken (nå Nurmohammed) og Kåre Johansen sammen med lokale innbyggere i Uganda i 1966. Sjøstrøm og Kjennbakken var sosialarbeidere, Johansen jobbet med landbruk.

FOTO: IVAR MIKALSEN

Fredskorpset fyller 50 år

I 1963 sendte Fredskorpset ut sin første deltager, og siden har mer enn 7000 reist ut for å hjelpe. På en egen nettside samler Fredskorpset nå gamle, bilder, brev og historier fra FKs 50-årige historie. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Uganda, 1966

Kjære mor og far. Ja, som jeg forstår av brev fra dere, er dere litt orientert om at det skjer saker og ting her nede. Jeg vet ikke hvor dramatisk det er fremstilt i norsk presse, men litt drøping og skyting har det nå vært. Hvor mange som er drept er vanskelig å si, men det antydes tall helt opp i 1700. Statsminister Obote sier at det bare er rundt 40, men det er nå bare sprøyt, skrev 25 år gamle Ivar Mikalsen i brev som han sendte fra Mbale i Øst-Uganda til foreldrene hjemme i Stokmarknes i Vesterålen.

Mikalsen, som var mekaniker, hadde ansvaret for å holde 400 traktorer i god stand. Traktorene ble brukt i hele Øst-Uganda og Mikalsen bodde i Mbale. Den unge nordlendingens brev hjem og bildene han tok, samt flere andre bilder og historier, kan du nå se og lese på Fredskorpsets hjemmesider.

– Det var to fantastiske år. Nøden gjorde inntrykk, men vi fikk stillinger med mye ansvar og lærte mye, forteller Ivar Mikalsen i dag.

Han var tilbake i området han jobbet i i 1997. Det var ikke bare positivt.

– Det var en voldsom nedtur å se forfallet. Husene var ødelagt og veiene bare gjørme. Jeg følger fortsatt nøye med på situasjonen i Uganda, forteller 73-åringen til Bistandsaktuelt.

Mosambik, 1988

Elin Rokseth har reist ut for å jobbe på en skole for blinde:

«Jeg oppdaget fort at lærerne på skolen var flinke og ikke hadde behov for en synspedagog fra Norge. De ville heller at jeg skulle lære dem engelsk. Skolen var i elendig forfatning, det regnet inn overalt. Ingen toaletter fungerte. Med Norad-penger ble taket reparert og elevene fikk nye klær og

sko. Jeg så at elevenes liv ble bedre i løpet av de tre årene jeg var der. Men jeg klarte ikke å lære dem noe. Det var jeg som lærte mest», skriver hun på Fredskorpsets nettsider.

– Jeg hadde aldri reist før, kun vært på chartertur på Crand Canaria. Så det var en stor overgang for meg som hadde jobbet som lærer i et trygt lite bygdesamfunn å komme til Mosambik.

Det var krig der og vi fikk nesten aldri forlate Beira hvor vi bodde. Språket var også en stor utfordring. Men alt i alt var det en fantastisk opplevelse, sier Rokseth som i dag jobber som lærer for asylsøkere og flyktninger.

– Jeg bruker erfaringene mine fra Mosambik hver dag, jeg vet hvordan det er å komme til et land hvor alt er fremmed, sier hun.

Bistandshistorie

Jørn Henning Lien er kommunikasjonsrådgiver i Fredskorpset. Det var han som fikk ideen til å samle inn historier og bilder fra tidligere deltagere.

– Hvis vi har gull, så er det våre historier. Synlige eksempler på hva bistand er, knyttet til enkeltpersoners erfaringer.

– Når noen du kjenner reiser ut og gjør en innsats, engasjerer det folk her hjemme, trolig mer enn budsjettstøtte og statlige tiltak. Det vi driver med er helt i tråd med utviklingsministerens ønske om å «ta utviklingspolitikken hjem», sier Lien.

Er du en gammel fredskorpser kan du dele bilder og historier på jubilentens nettside: www.fredskorpset.no/50/

– Vi er i vår nye ungdom

– Hvordan står det til med 50-åringen, er det midtlivskrise på gang, direktør Nita Kapoor?

– Takk, bare bra! 50 i dag er det nye 30, vet du. Hvis vi har hatt noen midtlivskrise, kom den vel omtrent samtidig med førtiårskrisa. Den er vi ferdig med for lengst – og langt inne i vår nye ungdom! sier direktør for Fredskorpset Nita Kapoor

– Fredskorpset – det er et ubeskjeddent navn på en organisasjon. Hva er det viktigste dere har oppnådd?

– Det aller viktigste har vært å gi «vanlige» mennesker i bedrifter og organisasjoner muligheten til å lære fra mennesker i andre land. Fredskorpset har også vært i forkant av internasjonalt samarbeid ved å fronte gjensidighet i utveksling av mennesker mellom land. I tillegg har vi satt sør-sør samarbeid i system i mer enn et tiår.

« Hvis vi har gull, så er det våre historier. Synlige eksempler på hva bistand er, knyttet til enkeltpersoners erfaringer. »

Jørn Henning Lien, kommunikasjonsrådgiver i Fredskorpset

Fra Nord til Sør, fra Sør til Nord

Er du mellom 18 og 35 år kan du dra på utveksling med en av Fredskorpsets samarbeidspartnere i Afrika, Asia eller Latin-Amerika. Der får du jobbe i en bedrift eller organisasjon over en lengre periode, gjerne ett år eller mer. Du får moderat lønn eller lommepenger, og et sted å bo.